

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc



I. I. STOICAN

INFLOREAU TRANDAFIRII

(ROMAN)

EDITURA CARTEA ROMANEASCĂ S. A.
BUCUREŞTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. . ÎNFLOREAU TRANDAFIRII

I. I. STOICAN.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ROMAN

1920

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. . Cui va închide, tainic, între pagini,
două lacrimi. .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

... Visu-i singura tărie
și viața-i fără de el pustie!
De-aceia'n spuma azurie
din depărtări
cu sete sufletu-mi de cată
princesa mea îndepărtată
și pentru o clipă fermecată
se pierde'n zări!

— *Edmond Rostand* —
Princesa 'ndepărtată —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

. . Elle aime àbalancer memes rêves
sur sa tête..

— *Sully Prudhomue* —

— *Les Épreuves: Amour* —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932



Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...Mihu, oprește!

— Doamnă!

— La Sfetea...

Automobilul stătù brusc.

Șoferul — Mihu — sări, repede, deschise portița, scurt.

Doamna Vania Val coborâ desprinzându-și gingaș-leneș, pantofii albi-micuți, dintre crisantemele risipite sfios, albe — roșii — trandafirii...

...Și, gol, locul lor, păreà în mijlocul crisantemelor, două insule eliptice și infime, pustii și bizare, țărmurite, pe întinderea unui suflet imens, de valurile visului, fragede-multicolore...

— ...O loj㠄 pentru șezătoarea scriitorilor...

— ...Dela 20 Octomvrie... Avem și cele mai apropiate...

— Nu, dintre cele mai depărtate; chiar în fund...

— Vă rog, programul, Doamnă...

— ...Mulțumesc...

Și, cu înfiorări în suflet și în trup, eși, în mână cu crâmpeiul acela, dreptunghiular, de hârtie albă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Incet, la șosea...

Inserarea, coborâ, aproape rece, covârșită de învălurarea sângeroasă a razelor rostogolite, pe frunzele aurii, din culcușul soarelui apus, — profund melancolică.

Vania Val rătăcise în imprecisiunile vagi, diafan — armonios conturate în regiunile sufletului, cele mai depărtat — cufundate în umbră.

Și când se desmeticî, găsi că nu-și poate aduce aminte dacă s'a gândit și la ce s'a gândit.

Se miră, căutând motivele exterioare cari o smulseră din depărtări atât de nemăsurate spre țărmii clipei de față.

Își amintî, că, involuntar, schimbase locul unui picior.

Coborâ privirile....

O insulă eliptică-infimă erà goală și pantoful alb, visà molatec, pe valurile fragede-multicolore albe-roșii-trandafirii...

Smucî piciorul...

Călcăiul strivise inima unei crisanteme pale și-i curmase petalele, frânte din mijloc.

...Și'n pulpa piciorului avù sensația unei scrijelări cu un cuțit care nu tae.

Șoseaua erà plină, dar neînghesuită, comună și plictisitoare...

Departe, la Băneasa, se văzù singură, cu copacii cari-și plecau frunzele galbene spre pământ, spre crisantemele și frumtea, ei, ca niste suflete bătrâne, îngenunchiate spre apa aminti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor, cari curge departe spre ținuturi, către care întoarcere nici odată nu mai este...

Și, eră noapte târziu...

...Și sufletul Vaniei Val eră limpede ca un pârău de lacrimi rostogolit pe o albie de cristal...

— Fum Aniu...

...Aniu...

...Fum...

Simfonizà aceste două cuvinte, le materializà conturându-le în undele unei armonii, asemănătoare cu mireasma unei rapsodii sacre ritmată de o vestală...

— Dragul meu, ...Fum Aniu!

...Și, reîncepeà pentru a nenumărata oară să psalmodieze splendide pagini alese, la întâmplare, din romanele captivantului Fum Aniu...

— Balsam sfânt! Cer înflorit!

...Și sufletu-i se rostogolì, adânc, prin văile anilor cari trec...

Când, studentă, se măritase, pornise la brat cu patru tovarăși de drum:

Anatole France, Pierre Loti...

Albert Samain, Sully Prud'homme!

In urmă, trena iluziilor, i-o purtà Edmond Rostand.

Ii iubeà pasionat...

Pentrucă anii cari trec durase din sufletul ei și din sufletul lor, un bloc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cărțile acelea, legate în piele fumurie, luminoase ca cerul, minunate ca sufletul omenesc, fermecătoare ca o imagine necunoscută, erau plaiurile pe cari-i îngenunchiaseră visurile și desilusiile, erau urnele scăldate în apele soarelui și în care, zilele moarte, picătură cu picătură, își storseseră întunericul și lumina, lutul și razele...

Și într'o zi...

Erà după ce născuse pe Silvanira.

Trecuseră cinci ani de atunci.

Nașterea fusese grea... Și dup'o lună, slabă, erà încă în pat...

Ceruse jurnalele, revistele: dup'o lună!

..Erà început de Aprilie, cu cerul de o duioșie atâta de albastră, de o gingășie fermecătoare infinită, că prin geamurile vilei dela șosea, i se păreà că Dumnezeu îl boltise asupra Primăverii, clădindu-l din sufletul tuturor fecioarelor moarte, cari-au visat, dar n'au cunoscut iubirea...

Și ochii i se opriră pe rânduri cari aveau să rămână nemuritoare — cel mai occidental critic în revista cea mai mare a marilor scriitori — spuneà:

...„Un roman. Autorul un necunoscut care se ascunde sub pseudominul fluid: Fum Aniu. Nu-l cunoaște nimeni, n'a mai publicat nimic... Și-un roman... Un cap de operă. Suntem la porțile unei minuni! Scrisul lui este de o limpezime măreață, clasică, sguduitoare: pare a fi venit la noi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sub cupola măiastră, care cuprinde în Apus, o singură glorie: Anatole France... Scrisul lui este un efluviu de imagini. Scrisul lui este o broderie fină, mătăsoasă cu unghiuri înduioşetoare, scânteetoare de lumină, umbrite de dureri gingaş dăltuite. Când am închis cartea par'că vorbisem mult, tăinuit, cu imaginele lui Albert Samain, cu lumea unică a lui Pierre Loti".

...Şi aduce aminte, deapururi.

— I-adevărat oare?

A trimis îndată să-i cumpere cartea.

A citit-o atunci, imediat, cu beţie...

Erà romanul cel dintâiu...

Şi când, pe ultima pagină, a presărat un răzor de lacrimi, a căror floare n'aveà să mai moară nici odată, cerul de April păreà albia unui suflet care nu cunoscuse nici visul, nici suferinţa...

Şi-au apărut al doilea şi-al treilea roman...

Şi câte şi trele romanele lui Fum Aniu legate în cea mai scumpă piele fumurie, în iatacul Vaniei Val, şi într'o cutie de mătasă albă cu muchile de aur, erau amforele, cari purtau gândurile, toate gândurile cari nu cunoscu pragul cuvintelor, şi cari nu părăseau iatacul Vaniei Val...

Şi anii trecură... Treceau cum trec, neobosiţi mereu.

Şi nimeni, nu ştià, cine-i Fum Aniu.

Lumea... „literară" a Capitalei nu-l cunoşteà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Omul — erà o enigmă.

Și într'o zi — erà un an de-atunci — un ziarist de talent —, vestea pentru a doua zi — un reportaj sensațional: „De vorbă cu Fum Aniu".

Fum Aniu în carne și oase!

Fum Aniu care stăpânea sufletul — cele mai delicat — rafinate suflete din lumea intelectuală — Fum Anin e descoperit.

A doua zi d-na Vania Val, așteptà la chioșc, tremurând, în mijlocul lunei lui Iunie, ziarul miraculos.

...Știe pe de rost:

Fum Aniu nu ascunde un pseudonim.

...Știe pe de rost:

„Un tânăr de 30 de ani, frumos ca un zeu dintr'un Olimp necunoscut.

Un om sărac împovărat de nevoi.

Camera lui, într'un orășel de provincie, e căptușită de jos pân'ân tavan cu un potop de cărți.

Ziua, doarme. Toată ziua.

Noaptea? Săvârșește minunile.

Și ziaristul, când a vrut să-l fotografieze pentru „marele public admirator", Fum Aniu l'a dat afară.

Un post-scriptum adăugà:

Vocea lui seduce...

Vocea lui dă cuvintelor o expresivitate stranie fermecătoare...

Vocea lui este un isvor cu valuri de cristal..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr2901-1932

...Și, vremea trece...

Cinci zile sunt de-atunci: ziarele, unul mai întâi, apoi, toate, au vestit:

...Fum Aniu a sosit în capitală, adus de un maestru al scrisului nostru.

La Teatru Național, Fum Aniu va citi fragmente din romanele sale...

Și... de cinci zile sufletul Vaniei Val este o rostogolire fantastică de gânduri, de amintiri smulse din ținutimuri depărtate, de hotărîri cari nu se pot înfinge pe un punct stabil, în alunecarea aceia neobosită.

De ani de zile și-l închipuia și-i așeză imaginea conturată de dornica-i fantazie, lângă chipul marilor scriitori adorați, bunilor tovarăși de drum greu și lung...

Ani de zile, îngrădise, fiecare cuvânt, fiecare rând din cărțile lui cu gândurile ei, cu viața iluziilor ei, că-i păreau acum romanele acelea niște grădini, în cari mii de fire de iarbă mijesc, spre lumină, din pământul moale, cald, ușor... Și pământul era sufletul ei, sufletul Vaniei Val...

...Și, acum, dacă vrea, poate vedeà chipul acela, spre care, undevà departe, pe un altar necunoscut, din sufletul său, îngenunchiaseră, mutilate, stoluri nesfârșite de doruri.

Și, din sufletul lui, cu viața glasului lui, vor porni, fermecătoare, cuvintele, cari până acum, se hrăniseră numai cu focul sufletului ei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și... peste 2 zile...

...Și... Vania Val se smulse din gânduri...

Ridică cartea, cel din urmă roman al lui Fum Aniu, care odihnise îndelung pe sănii Vanici Val goi, albi, fierbinți, armonios conturați. Vania Val pipăi paginile... Erau calde. Cum stăteà cu fața în sus, moleșită sub convoiul gândurilor, sănii păreau două mici piscuri rotunde de pe cari visurile — și pornesc sborul în lume.

Ochii, coborîră razele luminilor și buzele-i murmurară, de mii de ori citite, neuitat — frumoasele rânduri:

„Fericiți sunt sclavii visului!
Fericiți preoții suferinței!
Fericiți cei ce sufăr!
Fericiți cei ce tac..."

— ...Vania...

— Cine-i?

— Eu?

— A! Dumneata! Așà târziu!...

— Veneam și văzui lumină la geamurile tale? Așà târziu! Nu te-ai culcat?

— Citeam! Gândeam!

— O cărțile, gândurile la 4 despre ziuă!

Și, Domnul Gheorghe Val, om trecut de 40 de ani, cu ceafă burtă și bărbie și bani și domenii, își plimbà volumul prin tăcutul iatac elegant.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...Știi că Schor îmi oferă arendă pentru Fundeni, una sută mii, și cu degetele groase, butucănite de carne și roșii își desfăcù cravata gulerul, sacoul...

— Nevestică dragă!...

— A! Iartă! Nu! Acuma, nu!

Și se coborâ din pat...

— Ce-s aceste proaste copilării!?

— Te rog, du-te în iatacul Dumitale!

— Nu mă mișc de aici, din patul tău...

— Oh! cât de oribil! Mă duc eu singură atunci, în iatacul Dumitale.

Și 'ntinzându-se în așternutul bărbatului său, privirile-i se opriră pe un tablou: un pictor mare, cutezase să prindă în culori albul formelor Venerei Uranie — anadyomene...

O ținti multă vreme...

Și gestul mânei aceleia coborîtă, voluptuos, pentru a schița ideia castității i se părù de o pudoare și de o ipocrizie nesfârșită...

Inchise ochii....

...Și i se năzări muzeul Vaticanului, în lumina aceia divină, reflectată par'că de fundul unei mări, în cari-l văzuse scăldat, cu zece ani în urmă, la Roma...

Se revăzù în mijlocul împărăției aceleia de statui de marmoră albă...

O lume întreagă încremenită, pe vecie, în formele desăvârșite ale perfecției sale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi toată lumea aceea se cufundà par'că, prăpăstuindu-se sfărmată, în sufletul său.

Şi, deasupra muzeului Vaticanului, îngropat în lumina incomparabilă a cetăţii eterne, o singură statue se înalţà către soare:

Transfigurat, halucinat: Apolo musagetul păşind, uşor pe-un drum de raze...

Şi ochii Vaniei Val, deschişi mari spre contemplarea infinitului pe cari-l copăr genele, văzură statua lui Apolo musagetul, albă, perfectă şi vie, prinzând contururile trupului şi sufletului său...

...Şi văzù, i se părù că vede stoluri, vìsurile, spre plaiurile lumii, pornind în sbor uşor, de pe sânii săi, cari-i se năzăreau ca două mici piscuri de marmoră albă, fierbinţi şi rotunde, copleşite de toată lumina dorurilor sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Ah! Seigneur! Donnez-moi la force et le courage.
De contempler mon coeur et mon corps sans dégout!..

Baudelaire — Les fleurs dumal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doamna Eufrasia Vâlcescu!

...Vestì cu glas gros, limpede, profund, Fulbert, lacheu bătrân, cu capul alb, fața roșie, făr' o cută, cu trupul sprinten, drept, înalt.

Erà zi de primire...

Octomvric erà calm, dulce, trist...

Erà ora 5...

Doamna Val își așteptà musafirii...

— Iți prezint pe Doamna Brighita Gondoli, colegă la Notrê-Dame, prietenă scumpă, Eufrasia... A venit, în țară, eri, dela Florența...

Doamna Eufrasia Vâlcescu, își alintă trupul durdulliu cu o privire care alunecă repede, nesimțit, dela cap la picioare, în oglinda masivă, dreptunghiulară, sprijinită și fixată pe spatele a două imense scoici albe, în colțul din fața ușei de intrare.

— Doamna Brighita Gonduli vine cu cerul, cu căldura Italiei... O! Italia! Italia... Să vii dela Florența!

— Divina Italie!

— ...la București....

— Afacerile Domnului Gondoli, soțul meu...

— Doamna Agatha Timaru!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doctorul Timuș!

— Doamna Ioana Pântea!

— Petronilla!

— Doamna Suzana Voinescu!

— Domnu' Șerban!

Grupul năvăli buluc...

...Și, frângând șiragul recomandărilor pe cari, soleum, bătrânul Fulbert, le aruncase 'n salon...

— Vania, Petronilla!? Aș vreà s'o ghicesc pe Petronilla... Ce nume frumos: Petronilla!!

Brighita Gondoli nu ghicì...

— Ori... ori... și din două una erà Petronilla; cealaltă Agatha Timaru...

— Petronilla pictează...

Erau de o statură amândouă...

Și de o vârstă...

Petronilla, blondă: un blond nordic, sever, gânditor....

— Doamna Faustina Sarcay...

Și moș Fulbert își plecă adânc spre pământ capul alb, măsurând par'că simpatia sa, ori importanța Doamnei, cu cucernicia închinăciunei...

— Dar Maran? Știți cevà de Maran? De ce nu mai vine Maran?...

— El care veneà cel dintâiu întotdeauna!

— El care erà azi de rând!

— O! să începem!

— Continuăm „Claude Farrère"...

— „Les Civilisès".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să citească Petronilla în locul lui Maran.

— Petronilla, preoteasa lui Farrère!

— Așà cum ne-ai citit: „Les mains fletriès".

— Aș vreà să vă spun...

— Doctore Timuș, nimic; la ceai, conform sacro-sanctului nostru program, ori la sfârșit...

— Nu sunt eu în pagubă...

— Ei, taci!

— Tăcere...

Foșnetul unei rochii de mătase, crâcnitul, ușor, al unui fotoliu uruit și fù, apoi, tăcere...

— Maran e la Fum Aniu... Pentrucă se făcù tăcere... V'o spun fără lacheu...

Toți se ridicară.

Doctorul Timuș fù împresurat...

— Și tăceai!? Tăceai de o oră?! Doctore Timuș ai suflet.... de carne! Doctore Timuș!

Și Doamnei Vali 'ncremenise în colțul gurei agonia unui zâmbet care părea pervers și..... sfânt...

— Maran, Fum Aniu? Acum, spune repede, Doctore Timuș! Ce caută Maran la Fum Aniu?

..Și glasul Doamnei Val tremurà ca aripile unui suflet împovărat cu'n bloc sgrunțuros de suferinți măsive...

— Dar nu știu nimic, aproape nimic..... M'am întâlnit eri cu Maran...

— Unde?

— La Capșa... Treceà goană... 'l opresc.....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fugeà par'c'aveà în picioare motoare de câtevà mii de cai putere...

— Și?!

— Și, n'a stat: mă duc la Fum Aniu... pe mâini, la revedere... Și mâini, e azi.... și, atât...

...Și'n salonul și'n sufletul Doamnei Vania Val, ca într'o biserică pustie în cari s'au desprins de pe altare și au murit cele din urmă rugăciuni pe lespezile reci, coborî tăcere...

Apoi valul vorbelor porni, într'un târziu.

...Călători o vreme prin amurgul de afară, sări peste volumul lui Farrère, șerpuì pe sub un tablou copie după Veronese și se încolocì apoi în jurul Brighitei Gondoli, ca 'n jurul unei insule atrăgătoare și necunoscută...

Doamna Vania Val n'auzià nimic și tăceà, roabă gândurilor, ca o captivă nestimată, târâtă după carul de triumf, în cetatea biruitorului...

— Vania! Vania!

— Petronilla!

— Ești tristă, tristă!

— Da, fața dumitale, Doamnă Val este sfâșietor de frumoasă și de tristă...

— Da, poate, Doctore Timuș...

— Numai „da"; „poate" nu.

— Mi-e sufletul bolnav, doctore Timuș... Și...

— Și?!

— Nimic... Tot ce este frumos este sfâșietor de trist și... trece...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Petronilla, citește... Tradiția șezătorilor noastre... Programul....

— Doamnelor, Maran...

Se prezintase singur și cu broboane de sudoare pe frunte...

Se oprì în mijlocul salonului...

— Nu v'apropiați... Priviți-mă..... Simțiți?! Nu m'atingeți... Port pe haine priviri și glasul lui...

...Vin dela Fum Aniu...

— Maran, fericitule Maran! Cunoști pe Fum Aniu, fericitule Maran?!...

— De unde?

— De când?

— Am fost colegi de liceu într'un târg din Moldova. E dintr'un sat cu mine... Părinții lui erau plugari pe moșia vecină cu a noastră... Am stat într'o bancă... Fum Aniu erà admirabil... Splendid... Un copil... bătrân, afundat în gânduri...

...A plâns azi Fum Aniu...

...Acum un ceas...

...De multă vreme nu-l văzusem: dela baccalaureat...

...Aș vreà să vă spun cu vorbele lui, așà cum a spus.... Ascultați...

...Și Maran, își târî un fotoliu în mijlocul salonului, s'așeză, privì țintă tavanul între becurile risipite ca stelele unei constelații bizare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...Ți-aduci aminte, Maran?! — de-ați fi auzit cum spuneà Fum Aniu, glasul meu e sec —... Ți-aduci aminte, de Maria lui Ghinea Sandu dela Vlădoleni?.. Fata părintelui Ilarion... Erà cu cinci ani mai mare decât mine... Și erà gingașă, frumoasă... Plăsmuirile minței mele nu cutezau s'o întreacă. Ingenunchiam de când erau de 12 ani..

Dar la ce bun, Maran, la ce bun?

Am călătorit spre dânsa, ani; am luat-o în căsătorie, la vârstă fragedă...

Am avut un copil: Mitruț...

Drăgălaș!..

Un fulg, o floare albastră...

Se 'mplinesc tocmai opt ani acum...

Am plecat, acasă, de aici, în zi de an nou....

Vezi hârtiile astea, Maran: mâsgâlite cu creionul; linii, puncte..., o încâlcitură fermecătoare.. A scris Mitruț..... Aveà 2 ani...

In noaptea din ajunul plecării...

...îl răsfățam ca pe un vis...

— *Ta-ta, dai, chii; dai creionu...*

Și-l întrebam: ce faci, puiule Mitruț...

— Chii.... și creionul alergà mereu, pe hârtie... Aveà o vorbă limpede, Mitruț!

Și-a deraiat trenul, Maran, a doua zi în drumul spre casă...

Și...

Ți-aduci aminte cât de frumoasă erà: frumoasa pensionului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

Și... a fost găsită strivită sub sfărmăturile vagoanelor...

Și...

Și... Mitruț... turtit, lățit...

Fulg, floare albastră, fulg!

— „Tata chii"...

...Plângeà, plângeà, plângeà...

Manuscriptul lui Mitruț erà greu de lacrimi.

Gemeà, plângând, gemeà...

Și-și revenì apoi:

— Iartă-mă, Maran. Nădăjduiam că m'am înfrânt..... Iată scriu un nou roman: „Biserica arsă".....

Și-și... veniră: directori de ziare, scriitori de frunte... Și-am plecat...

— Cum is ochii?, întrebă Doamna Voinescu.

— Negri, mari, neguroși, profunzi...

— Suzana îmi rănești sufletul...

...Și Doamna Val vorbise așà cum erà: cu capul plecat pe mâni, cu ochii închiși în palme...

— Vania, tu plângi, cred.

— Nu crede, Petronilla....

— Mâni, seara,...

— ...la șezătoare...

— ...Va fi toată capitala...

— ...și.... o zi nemuritoare...

— Vania, vii?

— Cred, ...Petronilla!

— La revedere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vină să mă iei, Petronilla! Aș vreà să merg...

A doua zi sara, în iatacul Doamnei Vania Val:

— Trebue să mergi, Vania...

— Nu pot, Petronilla!

— Automobilele curg spre teatru, lumea și-voiu, în suflete e sărbătoare... De eri până azi... ce ți s'a întâmplat?

— Petronilla, tu mă înțelegi, mă simți,.. Vei puteà sensibilizà ce-ți spun eu... Ascultă... Nu-i așà că eu sunt, pentru oamenii comuni, normali, un suflet bolnav? Pentrucă, eu vreau să materializez o iluzie? Sau mai bine, pentrucă vreau să conturez iluzii din lut?... Vezi tu, Petronilla?... Il iubesc pe Fum Aniu. Desnădăjduit, sguduitor, îl iubesc. Sunt roabă în palatul gândurilor lui, cărora le slujesc, cucernic, de ani, de mulți ani.. Sunt roaba lui... Nu l'am văzut nici odată deși-l văd în gândurile lui: Mi-a săpat în suflet o lume de frumusețì nemuritoare... Și nu pot venì, deșì voiu fi acolo în sara asta...

Mă voiu torturà, strivitor...

Gândește-te, Petronilla:

...Dacă merg, să-l văd:

...Ori el — realul, — este mai puțin decât icoana visurilor mele și atunci, Petronilla: gândește-te Petronilla, sfarm icoana anilor mei de visuri....

Suprema iluzie mi-o sfarm...

Ce pun în locu-i, Petronilla?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Ori, el este mai presus de dânsa, şi-atunci Petronilla, — o! atunci! sărmanul meu suflet învins şi bolnav — voiu murì..... eterizată de prea multă lumină, risipită de prea supra-omenească fericire, ca acea sărmană mitologică Semele, care pieri, în braţele lui Jupiter, cu tot cu palatele lui Agenor din Theba, murmurând îngenunchiată: ...„Arată-mi-te aşà precum te arăţi Junonei, când guşti plăcerile iubirii"...

Şi vezi tu, sărmana Semele, erà fata fiicei lui Venus şi-a lui Marte, erà fata Harmoniei, erà... amanta regelui Olimpului...

— Eu, în orele de latină, muriam de plictiseală...

— Fericiţi cei ce nu-şi trăesc decât viaţa sufletului lor! Fericiţi cei ce-şi ornează numai sufletul şi mintea...

Du-te Petronilla, e târziu, mi-e sufletul bolnav, du-te, Petronilla... Du, spre sfântul Tabernacol de porfir, gândurile mele îngenunchiate cu fruntea în pământ, ca rugăciunile celor din urmă credincioşi...

— ...Mamia, a venit Domnul Maran...

— Spune-i că sunt bolnavă în pat; nu-l pot primì, Silvania...

— La revedere, Vania... Cred că pricep ce-mi spuneai; sunt sigură că simt ce simte sufletul tău... Dar, n'aş fi în stare să fac ce faci tu.... La revedere, Vania...

— Fulbert!, Doamna! Fulbert!, Silvanira!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-i Fulbert, mamia...

— ?!

— Mi-a sărutat mâinile amândouă și m'a rugat să rog pe „Doamna Val", pe tine mamia... să nu te superi... S'a dus la teatru, e la șezătoare, Fulbert...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III

. . . Que n'ai-je, comme eux tous, aimé d'abord la grâce,
Non la grande beauté qui fait mal, qui dépasse
L'horizon du désir et la force du cœur!
— Sully Prudhomme — Fatalité —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...In ziua aceia erà Sâmbăta Doamnei Val....

Și erà a doua zi după șezătoare...

Și Doamna Val aștepta în saloanele goale, deși mai erau încă 2 ceasuri pân'la ora 5.

Și nu-și puteà prinde mintea de nici un gând.

Priveà, fără să le vadă, bogatele draperii, superbele covoare, tablourile resletite artistic, blănurile aruncate, leneș, albe, moi și crisantemele risipite cu beție, frenetic, pretutindeni, făr' a obosì, făr' a jicnì ochiul, prin mulțimea și diversitatea culorilor...

Erà o profuziune de crisanteme...

Un delir.

Erà o procesiune de crisanteme, a țărmilor asiatici, spre poalele Olimpului, în ziua când zeul luminii, coborà întâiu pe pământ, spre altarele pe cari i le înălțaseră cei dintâi visători...

La patru, ca nici odată, cu'n ceas înainte, se anunță Petronilla...

— Vania, am venit cu'n ceas mai înainte, ca să te găsesc singură, ca să-ți pot spune, liniștit multe-multe...

— Dacă ai desiluzii să nu-mi vorbești, nimic, Petronilla.... Mai bine pleacă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar...

— Te rog... Am construit sub cel mai albastru colț de cer senin, departe, în zările sufletului meu, un castel fantastic. Uriaș, gingaș, minunat... Și, de jur împrejur, am plantat, pe lângă ziduri, flori albastre și timide: zorelele... Și ca un bizar potop de frunze verzi și flori azurii, valuri-valuri, se nalță spre cele mai depărtate turnuri, coperind zidurile, îmbrățișându-le strâns, hlamida zorelelor mele... O singură vorbă!... Și, s'ar desprinde din naltul turnurilor, minunata pânză... Și, gol, castelul fantastic, s'ar năruì sub uraganul vorbei aceleia...

— Vania, tu iubești pe Fum Anin...

— Dar nu-i vorba despre asta...

— Ascultă, mai bine ascultă... Infrânge, visurile tale... E frumos, e frumos, e frumos! Și, citește splendid, splendid, splendid. E frumos!

Vania, Vania, Vania!, e frumos, e splendid! Și încă nimic nu ți-am spus, și nu-ți poți nimic închipuì. Îl iubesc, îl iubesc, îl ador!

Petronila își cântă improvizatu-i imn dansând prin salon...

— Doctorul Timuș!

— Domnul Șerban...

Și'n clipa următoare complectul șezătorii, fără Maran.....

— $4^1/_2$!

— De ce ați venit mai curând ca ori când?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Voiam să-ți povestesc impresiile mele..

— Și eu!

— Și eu!

— Și eu!

— Cu toți la fel....

— Într'un cerc de academiciani s'a hotărît: la prima vacanță, Fum Aniu va intrà sub cúpola nemuririi...

— În sesiunea viitoare îi vor premia romanele....

— Toate!

— Dar erau și pân acum, de ce nu le-au premiat?

— Omul, nu cunoșteau omul...

— Ș'apoi cum citește Fum Aniu!!

— Erau doar acolo academicianii!

— Nu asta-i deschide poarta nemurirei!

— Sublim!

— Precizați.....

— Când citeà se păreà că'n fața sufletelor noastre, se prăbușise o genune. Și ne prăpăstuiam într'însa cu'n nebunesc deliciu...

— Mi-a dat sensația asta și'n nopțile când îl citeam, singură, târziu...

— Sunt în scrisul lui taine pe cari numai glasul lui le precizează, armonii pe cari le trezește numai glasul lui...

— Și'n ochii lui plutesc umbre îndurerătoare.

— ...Asemănătoare cu umbrele cari mai stră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

juesc pe drumurile sufletului, când amintirile au murit. Nu?!

— Comparația puteà fi numai a ta, Vania..

— E un bărbat frumos, romancierul nostru!

— Dar, nimic din grotescul unui tânăr gătit pentru bal...

— Pe fața lui stau suferinți îngenunchiate!..

— Fața lui e o floare al cărui potir e cuib suferinților!

— Și visurilor...

— Dar cum l'ai putut vedeà atâta de-aproape?

— Maran!

— A! da unde-i Maran?

— Vine acuș cu Fum Aniu.

— Doctore Timuș!!

— Da, vine la 5... Vine.

— E cinci făr' un sfert!

— Cum nu știați, Doamnă Val?

— Hotărît, nu.

— Dar sărbătorească risipă a crisantemelor!..

— Știu eu? Pentru voi! Pentru ziua asta! Pentru mine! Știu eu!?

— Eram acolo când i-a spus Maran...

— Și eu...

— Fum Aniu: un suflet nobil de femeie ți-a ridicat un templu în capitală. Credincioșii suntem noi. Templul este casa și sufletul său... Erà înainte de șezătoare, la teatru, în culise...

— Spune, făr' amănunte...

— Femeia asta, Doamna Vania Val...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Cum? Vania Val? Și cu simțul său de armonie întrebă pe Maran: Doamna Vania Val? E urît! Val Vania! Nu e mai frumos? Și toți repetarăm: Val Vania! Și erà în gura lui nespus de frumoasă vorba asta. Căci numele tău devenise, o singură vorbă. Un scurt val de armonii: Val Vania...

— Dar mă emoționează pân' la lacrimi, Maran.

— Plângi, ca odinioară, Fum Aniu.

— Acum nu mai plâng. Lacrimile isvorăsc, pornesc pe drumurile sufletului și'ncremenesc acolo în adâncuri. Când plângi, vulgarizezi lacrimile... — Știi ce, Fum Aniu? Vină cu noi, la templul nostru! Haide și tu în saloanele Val Vaniei! — Când? N'am vreme... Aici mă năbuș. Vreau să mă întorc în largul lumii mele! — Vină, Fum Aniu, te rog! — Ei bine, când? — Mâine, la 5...

— Oh! e cinci!

— Dar n'am isprăvit...

...Se oprì tot atunci, vârtej, un automobil... Ferestrele salonului, deschideau, privirilor, drum în șosea...

— Sunt ei....

— Doctore Țimuș, primește în locul meu...

Și Val Vania, tremurând, căută să se razime, să se sprijine... Nu găsì și se lăsă pe cel mai apropiat fotoliu, în fața căruia fù gata să cadă în genunchi: Ceilalți, toți, s'așezaseră, aproape ridicul, și perfect inconștient, în două șiruri, de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părtate unul de altul, uniforme și grotești, pe lângă pereți...

...Dela intrare salonul păreà gol. Din ușă, singură Vania Val, în rochia simplă și albă, păreà o prințesă: prințesa crisantemelor risipite pretutindeni, prințesa gândurilor sale, cari încoronau maiestos, fruntea, privile...

Fum Aniu apărù între draperii...

Val Vania-l simțì, acolo, învăluind-o în priviri...

'l'auzi pășind...

Maran se-oprise la intrare...

...Apropiindu-se...

Val Vania-și țintuise privirile pe două crisanteme albe cărì i se păreau stranii într'o glastră de aur de forma unei trireme antice...

— Nobilă Doamnă!

— ...Și-l văzù întinzându-i mâna și coborând ușor un genunchiu, care-i atinse, nesimțit, vârful pantofului mic...

Intinse pe a sa și se ridică în picioare sugrumându-și tremurarea...

— Val Vaniei, vestală în templul gândurilor mele, închinare!

— Fum Aniu, iartă! Trebue să-ți îngenunchiu eu și nu pot... Aș vreà, te rog iartă....

Și brațul său tremurător îl ridică fără voe...

Și privirile lor se întâlniră undevà, departe, în infinitul din fundul ochilor omenești...

...Și'n clip' aceia, par'că pluteà pe deasupra capului lor un nor de mireasme: poate moartea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cosise în grădina iluziilor, flori multe, flori necunoscute, stranii flori frumoase, pentru ghirlandele iubirilor cari devin nemuritoare, după ce au fost cosite, ca, în grădina iluziilor, frumoasele flori necunoscute...

— ...Mi s'ar părea că mâna lui Dumnezeu m'a smuls pământului și că domnesc peste culmile nemărginirii, dacă ai consimți să rămâi, să sfințești saloanele mele... Să citești! Să rămâi!

...Și, Val Vania, care cu sforțări uriașe, vorbise Să vii, rar, din când în când!...
făr' să-și poată da seama ce spusese și făr' să-și poată aduce aminte o singură vorbă din tot ce vorbise, în clipa imediat următoare, își simți genunchii frânți și se prăbuși în fotoliu.

— Vroiam să plec mâine, dar voiu rămâne... Câtevă zile. O săptămână poate... Asta-i viața noastră...

— Fum Aniu, ce-i viața noastră?

— Cine-ar puteà spune?, cine-ar puteà spune?. Am avut odată sensații sguduitoare... De ce oare mi-aduc aminte — acum de ele?!... Ingrozitoare sensații... Eram într'un oraș mic de provincie. Erà iarnă, negură, noroiu... Orașul erà luminat cu lumină electrică... Din centru, porneaú strade — largi — luminate spre două bariere... Am ajuns la una din ele... In urmă, la spatele meu, cel din urmă far luminos... Inainte, un pas înainte, se întindeà un întuneric imens, nesfârșit, îngenunchietor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

M-am întors, în fugă, spre centrul orașului, spre lumină....

Și-am privit de acolo spre cele două bariere, pe cari le zăream acum ca pe două găuri grozave: porțile întunericului. Și-am cuprins cu brațul farul de lumină din piața centrală a orașului...

Lumea treceà, vioae... Nu erau ceasuri târzii... Râdeau, nepăsători, sglobii. Nici unul nu-și rătăceà privirile spre porțile întunericului, care treceà, nesimțit, în șuet grozav, nesfârșit, pe la porțile orașului, pe deasupra lui, coperindu-l... Mă'ncleștam, puternic, de stâlp...

...Și șuetul întunericului, păreà acum un ocean care trece prin noapte ghemuit în albia unui fluviu...

„Chaotica-i rostogolire părù o clipă sdruncinătoare: mi se părù că orașul acela, cu toate luminile lui, cu lumea lui, cu farul care-mi susținea trupul și conștiința, fu smuls, rostogolit, înecat în nesfârșirea aceia de întuneric.

Și, șuetul acela, pe cari dacă nu-l puteți auzì fără cuvinte, cuvintele nu-l pot evocà!...

Și când mi-am așezat pe temeliile lui sufletul sdruncinat, mi s'a părut c'am văzut o clipă viața noastră, omenească, viața noastră a celor slabi și-a celor puternici, a celor fericiți și a celor curmați de suferinți, viața noastră a tuturora, țărmurită de nesfârșite întinderi de întuneric...

...Și tăcù...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Și crisantemele, risipite pretutindeni, păreau o orgie de sărutări pătimașe, plutitoare pe apele albăstre și senine, în locul cari-ar fi înghițit Olimpul, după cea dintâiu orgie a zeilor...

...Și'n noaptea aceia, târziu, Fum Aniu rătăcit pe colinile sufletului său, săpă pe un bloc de piatră albă, răsturnat în cale-i de o mână nevăzută:

...Biblicul Isaac eșia la câmp purtând povara gândurilor... Și înoptarea cădeà peste corturile din jurul fântânei Lahai-Roï.

...Și convoiul cămilelor răsări în zare, purtând pe Rebeca, fiica lui Bethuel și a pustiului, făr' asemuire floare, răsărită din pământul lui Dumnezeu...

O! Tu! lângă care tânjește biblica floare!

...Și risipind crugul gândurilor, zâmbì:

— Pală inspirație!

...Și, isbind cu piciorul, blocul de piatră albă răsturnat de o mână nevăzută pe una din căile care tăià culmile sufletului său, observă că nu erà decât un bulz de pământ...

...Și-și plecă, greu și trist, capul lângă isvorul lacrimilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

.. Ils s'aimaient; à travers leurs candides prunelles
Passait la grande extase ou toute l'âme fond;
L'infini se mirait dans leur amour profond...

— Albert Samaia — Tsilla —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...Voiu asistà și eu la ședătoarea de azi...

— Poftim...

— De sigur! Iată-s atâtea luni de când acest străin, acest Fum Aniu îmi calcă pragul și n'avuî curiozitatea să viu să-l văd odată...

— Ești atât de ocupat!

— Chiar când adormeam de plictiseală pe fotoliul biuroului meu în Sâmbetele Dv.! nu, dar mă agasează individul acesta.

— Domnul meu!?

— Domnul meu!?! Așà e, Doamna mea! Ce tot Fum Aniu?! Fum Aniu! Fum Aniu la dreapta, Fum Aniu la stânga, Fum Aniu la dracu!

— Domnul meu!

— Așà e! Așà e! Credeam că va fi... un sport.. Orochie... Un automobil nou.... Orochie după... trei orî... Ai cinci automobile... Dar Fum Aniu, au trecut de mult cinci luni și ai aruncat duzini de rochii, și tot: Fum Aniu, Fum Aniu!

— Bietul Fum Aniu!

— Sărăcuțu-l caini! Sărăcuțu!

— Am să-l răpăd pe scări, de umeri...

— Dar dacă s'o întâmplà să-l conduc chiar atunci, încet, la braț?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atâta cutezanță, Doamnă Val!

— Câte-mi sunt rochiile, automobilele pe cari le numeri deseori și pe cari, le-aș aveà, slavă Domnului, și fără averea Dumitale.....

— N'am uitat că te-ai măritat bogată. Și aici e meritul meu cel mare. Am păstrat și crescut averea.

— Știu, știu... Povestea.... vrei să spui, de acum: „românii noștri din bogătași ajung calici... Evreii din nimic ajung milionari... Uite Schor, Rubinstein și atâți... In privința asta eu sunt evreu"... Am recitat bine, nu-i așà?, exact și pe nerăsuflate...

— Nu găsești inutilă ironia și batjocoritoare?!

— Batjocoritoare, poate; inutilă, da... Hotărît, da...

— Și asta, pentrucă ai venit în căsnicie cu o moșie!

— ...și cu o licență în litere!

— adevărat! adevărat, eu n'am decât patru clase gimnasiale...

— Făcute cu multă trudă... Și o moșie cu mult mai mare... Asta vrei să spui... Dar o știu, frate. Și că prin „*evreismul*" Dumitale în zece ani ai făcut din 2, patru moșii... Să terminăm odată cântecul acesta plictisitor, banal, comun, enervant, pentru Dumnezeu, dragul meu... Să-l terminăm odată, că mă'năbuș...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hm!... năbuș... Da de Fum Aniu nu te năbuși?

— O grosolănie mai mult... Păcat... La revedere, Domnul meu. Eu cobor.. Astăzi Fum Aniu începe cel de al doilea roman: „In preajma corturilor sfinte"... Șezătoarea e sub înfloritele umbrare cari-și boltesc rețeaua trandafirilor roșii peste teii cei tineri plantați de mine cu atâta drag cucernic... E tocmai ora când toți vor fi sosit... Și Fum Aniu... Iți ofer brațul, Domnul meu...

— Voiu veni mai târziu, poate...

...Și Domnul Val rămase în buduoarul soției sale, între șifonierele deschise cari răspândeau mireasma și culorile atâtor rochii superbe și farmecul formelor fierbinți pe cari-l mai păstrau par'că din intimitatea cu trupul ei minunat, între falcoanele cu parfumuri indecise, între florile aruncate la întâmplare de mâna Val Vaniei și de dărnicia Primăverii, pretutindeni...

Domniau trandafirii...

Domnul Val își iubeà soția..

O adorà.

Adorația barbarului către soare, către tot ce e puternic prin lumina sa, tainic prin depărtare...

Domnul Val erà un om de treabă.

Muncitor, cinstit...

Dar!....

Dar erà dintre oamenii aceia cari când deschid gura, uit s'o mai închidă, lucru cari se întâmplà numai când erà vorba de tot ce este din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

colo de imensul văl al Firei — văl imens, troenit de taine cutremurătoare și veșnic de nepătruns...

Erà un om care trăià înconjurat numai de realităţi precise și imediate, domn peste nesfârșita populație a lucrurilor concrete...

Trecù în iatacul soției sale...

Pe un trepied înalt, în mosaic, o vază de alabastru purtà un boboc mare, alb de trandafir... Foile se desfăceau fraged, gingaș, tainic.

Trepiedul străjuia lângă patul Val Vaniei, la căpătâiu.

Deasupra lui, „Păcatul". O pânză de Frantz Stuck...

Privì ochii acelei femei admirabile... Ochîi ca două genuni de dor și de întuneric...

Avu o reflexie naivă și-adevărată:

— Femeia asta nu samană femeii mele!..

...Ferestrele erau deschise și'n iatacul Val Vaniei se revărsà, năvalnic, albastrul înfloritului Mai, profund și sfânt, turburător: una, da spre șoseaua Kiseleff, singuratecă, la or' aceia; celelalte două, spre grădina Vilei, spre nesfârșitul parc umbrit, în cari pluteau divine simfonii înflorite...

In Kioșkul trandafirilor roșii s'auzeà svon de glasuri potolite...

...Peste Kioșcul trandafirilor roșii soarele revărsà un ocean nesfârșit de lumină caldă, bună,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mângâetoare și severă ca sărutul mamei pe fruntea copilului adormit...

Ochii d-lui Val s'opriseră pe muchea unei cărți cari se întrevedeà ușor sub perna soției sale...

Și din mijlocul odăii păși încet, aproape timid, cu'n fel de frică neînțeleasă, nesfârșit de vagă, spre patul soției sale...

Trase cartea 'ncetișor....

O întoarse pe ambele părți netezând cu palmele pielea culoarea fumului, cu care, elegant, erà învelită de un meșter iscusit, artistic...

Și-și aminti într'o străfulgerare, cum aruncase în stradă, cărțile celei din urmă clase de gimnasiu, cum juruise să nu mai atingă nici o carte și cu câtă precisie sălbatecă își ținuse legământul pân' atunci...

Deschise neîndemânatic:

Fum Aniu... Pe drumul umbrelor — roman.—

Inchise cartea....

Formulă, sacramental, o injurătură românească...

— Un nebun... Un nebun periculos... O nebunie care se ia! Oare nu s'o fi îmbolnăvit de boala asta și Vania?

Vârâ încetișor sub pernă cartea, cu grijă.

Trase la loc și așeză cuvertura ușoară de broderie fină...

Și scoborî dela etaj scările alergând în spre grădină...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunse gâfâind..

Fum Aniu continuà citirea întreruptă o clipă, când îi fu prezintat amfitrionul...

Domnul Val priveà neclintit pe Fum Aniu...

Ascultà şi n'auzeà.

Erà uimit, aproape impresionat.

Călătorì apoi cu privirile pe toate acele feţe neclintite şi şi le oprì pe poala rochiei Vaniei...

Rochia Val Vaniei erà roşie ca roşul sângelui văzut între degetele mânii, lipite strâns şi întoarsă cu podul palmei înspre soare...

O rochie de mătase uşoar'-aprinsă, simplă, elegantă... O cingătoare de mărgăritare se încheià cu'n rubin mare focos, la curmătura mijlocului mlădios...

Părea un ochiu mare de foc cari-şi trimiteà lumini obosite din genunea unei patimi...

Val Vania aveà o atitudine visătoare, extatică, sfântă.

In ochii săi întredeschişi pluteau umbre...

In ochii săi pluteau uşor tainele înfloritelor umbrare depe ţărmii visului...

Şi'n toată nemărginirea de-afară stăpâneà o linişte nesfârşită...

Tăceau şi aezii cerului — sublimului cer de primăvară...

Şi Fum Aniu se oprì...

Işi coborî cartea pe genunchi...

Ochii i se oprîrà în preajma rubinului pătimaş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi privirile-i îngenunchiară, apoi se desprinseră şi călătoriră afară, departe, spre infinitul care porneà, spre zări, printre aleele de trandafiri învesmântaţi în straiu de lumină...

Şi din cartea prăvălită, alunecă o foae de hârtie: două file smulse din mijlocul unui caet de dictando, cari se statorniciră lângă vârful ghetelor d-lui Val, în vreme ce pe vârfurile prudenţei Domniei-Sale, prinse să se infiripe o bănuială...

Ridică hârţia, o iscodì minuţios, o clipă....

— Ce-i asta?

— Ah! vre-un manuscript necunoscut!...

— Ştiu şi eu! O hârtie uitată în cartea asta de când hăul...

...Şi d-l Val priveà hârtia cu îndărătnicie, ridicat acum în picioare şi'n juru-i cu toată asistenţa, fără Val Vania...

— A! da! acum mi-aduc aminte! E o teză din clasa 7 de liceu, la filozofie... O păstram dar o uitasem...

— Trebue să fie legate de dânsa multe amintiri...

— Nu credeţi! Ţi-aduci aminte, Maran?!.. Odată, vine profesorul de filozofie şi pe nepregătite ne spune: scrieţi despre... nu-mi mai aduc aminte... Şi eu nu citisem nimic pentru ziua ceia.

— Nici eu. Dar am rupt în ora aceia pe sub bancă şi Logica lui Titu Maiorescu şi Psichologia lui Găvănescu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

— Şi eu tot pe ele am învăţat filozofia la pension, intervenì Doamna Vâlcescu. Dar nu mi-au lăsat în minte nimic, nici odată, cărţile acelea blestemate...

— Oh! logica lui Maiorescu!

— Noi o numeam: sfinxul clasei a 7-a...

— Noi: inquisiţia...

— ...Şi cum vă spuneam. Nu citisem nimic deşì...

— Erai unic, admirabil, premier...

— Maran! Maran! M'ai făcut să uit ce erà să spun!

— Să-ţi amintesc eu: Domnul Răduţ — profesorul nostru — numai ce venise, aruncase catalogul pe catedră şi....

— A! da! micuţ cum erà, venì în faţa băncilor şi ne glăsuì... piţigăiat: *daţi azi teză.*

— extemporal...

— da, extemporal. *Scrieţi lecţia de azi... ceva din lecţia de azi, reflecţiile Dv. personale şi... originale. Linişte şi cărţile în bancă. Pe cari-l prind: Unu... „Comunicaţiile scrise şi verbale interzise"...* Şi eu, eu nu ştiam titlul lecţiei, nimic...

— Şi m'ai întrebat încetişor: „Maran" par'că te-aud: „Maran, spune-mi titlul lecţiei, Maran... că n'am citit o boabă"...

— Şi-am stat şi m'am gândit apoi vre-o jumătate de oră, privind pe geam afară la fulgii mari,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

albi cari cădeau leneș, legănat. Ningea în ziua ceia. Erà în Fevruarie...

Iată scrie pe lucrare: 12 Fevruarie...

Și altă jumătate de ceas am scris. Dar n'am terminat și... nu voiu mai terminà-o. Cine știe ce gândeam să scriu atunci!

— Iată scrie în josul paginei a treia: neterminat...

— Și-i scris cu creionul...

— Aproape trei pagini...

— Intr'o jumătate de oră...

— Făr să fi citit nimic...

— „Nota zece pentru originalitatea tratării, Răduț"....

— Stranic originalitate!

— De-ar fi știut Răduț!

— *Silentium*... Fum Aniu te rugăm să ne citești extemporalul: necunoscutul manuscript.... Vania Val vorbise nu fără tremur în voce deși nu spusese, toată vremea, nimic...

— Să vă răpesc, Doamnă, vreme cu niște copilăriii...

— ...sacre, Fum Aniu...

— cu niște prostii... cu prostii, Val Vania, prostii...

— ...neprețuite, Fum Aniu! Te rog să citești. Dacă nu vrei, mă doare... Citește și eu voiu privì spre legănarea fulgilor din ziua aceia de iarnă...

Și Fum Aniu citì, vădit emoționat:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Raţionamentul din punct de vedere psihologic şi logic...

Sufletul tinde să-şi înmulţească numărul facultăţilor secundare. Ajuns la a-şi fixà o judecată sufletul nu s'a oprit; a păşit mai departe. Două judecăţi alăturate cu un raport între ele, fixat: raţionamentul.

Sufletul, prin natura lui şi natura cu întâmplările împrejmuitoare a născut raţionamentul sufletesc: un copil se frige de un cărbune de pe vatră. Prin urmare focul frige. Oricând, focul îl va frige. Să se ferească de foc deci, întotdeauna.

Treptat-treptat, astfel, copilul îşi stabileşte raţionamente.

Sau:

Un om mi-a făcut rău, un rău oarecare...

Mi-i frică de-acel om.

Oricând îmi poate face rău — eterna beţie a răului făptuit! — Mă voiu ferì de el.

Il voiu înconjurà întotdeauna cum înconjoară focul, copilul, cu o observaţie: focul nu te poate urmărì ca omul rău.

Animalele şi pasările raţionează.

Un exemplu:

Lângă un tăetor, se decapitau, obişnuit, într'o ogradă, găini...

Paserile celelalte asistau aproape totdeauna la sugrumarea sărmanei lor tovarăşe pe roşul eşafod...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și priveau cu groază — exprimată prin cotcodăcituri și clipite grăbite din ochi — spre bușteanul și toporul stropite de sânge...

Adesea, când trupul decapitat se sbătea desnădăjduit din aripi tot mai slabe în preajma capului, care priveà cerul cu un ochiu care-și stingeà lumina după câtevà, tot mai rare, clipiri obosite, unele, cu un extraordinar curaj, se repezeau pe câmpul execuției grozave.

Din întâmplare, grăunțele cinei, fură aruncate într'o seară, lângă tăetor...

— Obicinuit, li se da de mâncare în altă parte.

S'au strâns în jurul sinistrului eșafod, găinele, în goană.

Nici una, nu îndrăsnì să ciugulească un bob, să s'apropie de ele...

Țineau minte. Poate raționau:

— Aici ne-am văzut tovarășe, pe cari nu le-am mai văzut apoi, sbătându-se în strângerea morții.....

Păreau... aproape triste... ușor gânditoare....

Raționau.

Adică raționez eu.

Nu știu ele ce vor fi gândit.

Veți spune după cărțile oamenilor:

„Din instinct, „prin asociație"... Mai sigur, din instinct, au făcut așà...

Spun cărțile oamenilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar, cine știe de au oamenii dreptate!...

Stăm muți, ignoranți la poartă sufletului nostru, dar la poarta sufletului lor!

La omul matur raționamentul variază după suflet, după cultură...

...Un matematician — cu sufletul format strict țărcuit între formule inuntabile, exacte — va fi, oricând, ireproșabil, în raționamentul lucrurilor abstracte.

Pune-l însă să judece evenimente în cauzele și efectele lor, să conchidă; va scoate o formulă geometrică, o ecuație care poate fi perfecct științifică, exactă, dar profund mincinoasă și îngrozitor de depărtată de realitățile cari i-au dat judecățile, elementele primordiale...

Să scrie Istorie Matematicianul!

Ori să înțeleagă, să simtă, să judece o poezie...

Va înțelege-o și va... formulizà-o...

Biată poezie!

...Iată acum raționamentul unui poet mare.

Câtă deosebire!

Ce lărgime de vederi, în judecățile sale!

Unul și-a deprins dintru început sufletul cu idei concrete, hotărnicite de imutabile bariere.

Celalt, pe aripile uriașe ale imaginației a trecut peste toate hotarele, a străbătut toate nemărginirile fantaziei...

Cum variază felul raționamentului după fondul sufletesc individual și cultura fiecăruia!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Raţionamentul logic e raţionamentul artificial al minţii: nu-l ştii face până nu-l înveţi (excepţie: rarele cazuri ale înzestraţilor firii cu dânsul).

Socotesc de prisos să alăturăm mai ştiu eu care silogism:

Aurul — metal — fuzibil etc.

Faţă cu raţionamentul cel dintâiu care răsare spontan din suflet, acest al doilea raţionament, raţionamentul logic mi se pare tot aşà de neghiob, cristalizat în zecea-i perfecţie, cu raţionamentul genial al unui poet uriaş pus alături cu acel al matematicianului intransigent...

— Şi n'am terminat teza! Cine ştie! Copilării!

Şi rămase tăcut, cufundat în gânduri.

Domnul Val crâcni uşor, închizând gura pe care o uitase întredeschisă încă dela începutul extemporalului...

Doamna Val îl privì: se adresă apoi lui Fum Aniu:

— La ce te gândeşti, maestrul nostru!

— A! Cine ştie! Poate de-atunci, cu ochii şi urechile înfundate, zidite, despărţite de tot ce ar fi putut să tulbure reflexiunile din profunziuni necunoscute, stau plecat şi ascult, neclintit, glasul apelor meditaţiei cari curg, nenumărate şi profunde, pe câmpiile sufletului meu....

Domnul Val îşi sugrumă un crâcnet.

I-aruncă priviri furioase...

Şi, reflectă triumfător:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hâ! Hâ! Acum face pe *disperatu*. Da, nu merge... Te văd, te văd nenișorule!:

...După ce se mai citì un capitol de roman D-l Val se ridică.

Făcù neliniștit câțivà pași agresivi în lung și latul golului cuprins între cercul de scris de vârful ghetelor musafirilor săi...

Își sugrumă un crâcnit scurt.

Și cu batista, ștergându-și sudoarea de pe frunte, de pe ceafa și bărbia tremurătoare, vorbì proteguitor, și cu dispreț:

— Toate bune, oameni buni... Dar cu farafastâcuri de astea, nu crește grâul greu în spic pe lanuri, nici nu se... îndreaptă tot răul din țară. O plimbare cu automobilul ar fi mult mai agreabilă acum în preajma înserării...

— Mergi cu noi, Fum Aniu!

— Cu voia D-lui Val, da, Doamnă!

Inoptà!

Se'ntorceau dinspre Cotroceni. Automobilul sburà.

Pe cheiul Dâmboviței, lângă pod, Fum Aniu zărì o femee cu'n copil la sân...

Femeia erà în port de țară și aveà un aspect jalnic.

— Vă rog, opriți...

Și coborâ și alergă napoi spre femeia care-și alăptà copilul, așezată pe-un colț de trotuoar, și care-acum se ridicase în fața domnului străin...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De câți ani e? Așà erà Mitruț de mare... Și sugeà la 2 ani ca tine mititelule, copilaș micuț!

Și Fum, Aniu înălță de subsuori copilul, ridicându-l în sus...

Îl sărută dornic, mereu...

Îi sărută fruntea, ochii, obrajii, mănuțele, părul moale, galben-auriu...

— Mitruț! Mitruț!

Își scoase punga: n'aveà decât 20 lei.

I'ntinse mamei:

— Iată atâta am și eu, acum. Să-ți trăiască și mângâere zilelor să-ți fie!...

Se'ntoarce și la spate: Val Vania...

— Fum Aniu tu'mi ascunzi!...

Aveà 'n ochi lacrimi...

— Nimic... nimic nu-ți ascund!...

— Mitruț!

— O'nchipuire-a mea: Mitruț... Și-atât...

— O! dacă m'ai luà de mână să mă porți pe drumul suferințelor tale! Să-mi arăți necunoscutele răni: să le tămăduesc cu lacrimi, să le 'ncunun cu balsamul, cu alinarea sărutului meu...

— De ce plângi Val Vania? N'am răni! Nu sufăr!

— Fum Aniu! Fum Aniu! Și du-te că viu și eu...

...Și s'apropie... Sărută copilul. Puse în mâna mamei o hârtie de o sută lei... Femeia îi sărută mâinile cu lacriimi în ochi...

Urcară...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Dar ce-a fost?

— A! Nimic! Mi-a venit un dor de... lumea dela țară... un dor de ducă spre țara lumii necăjite. Sufletul îmi sângeră... Să mă pot duce spre casa aceia!... Așà cum erà odată!...

Și Val Vania avu dinaintea ochilor spectacolul grozavei deraieri, așà cum le-o povestise Maran, atunci, de mult, astă toamnă...

Și, ca să spună cevà:

— Du-te, Fum Aniu. Sînt că te înăbuși aici... Du-te acasă, în satul tău!

— O! câmpiile curate, largi! Dar nu, iartă, Val Vania... Ulis după răsboiul Troii, după ce a rătăcit atâția ani pe mări, a fost lăsat adormit pe țărmii insulei Itaca, de corăbierii regelui Alcinous...

— Poate zeii l'adormiseră ca să uite... înfloritele umbrare din insula frumoasei Calypso, fermecătoarea zeiță adormitoare...

— Poate, Val Vania... Poate, zeii...

...Și Domnul Val înghiți un crâcnit sugrumat.

Și bolborosì:

— Gărgăunii! Gărgăunii!

Și privì straniu spre fruntea Val Vaniei, ca pentru a vedeà dacă plutesc în jurul ei fluturii negri fără aripi...

Și-și repetă, aproape tare:

— Gărgăunii!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Dar vorba i-o înghiți uruitul tranvaiului electric, care coborà furios, scrâșnind, bulevardul, sgomotul automobilelor, trăsurilor, pietonilor cari inundau, populau fantastic trotuarele și înoptarea de primăvară...

Cârniseră în Calea Victoriei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste șase luni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Val Vaniei,
Fum Aniu..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...„O vin, în părul tău bălai
S'anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mândră de cât ele!"...
— Eminescu — Luceafărul —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1 Mai.

Dumneata, stăpâna gândurilor meie, mi-ai spus eri când coboram scările palatelor Dumitale, mi-ai spus atât de îndurerător, atât de fără de eșire!...

...Ce vorbe sfărmătoare!:

...„Și mă gândesc acum, cât mi-ar fi plăcut să-mi fi citit mie întâiu, când erau în manuscript, numai mie, dacă vremea asta s'ar puteà mutà în alte vremuri".

...Câtă sfâșiere sufletească pot cuprinde cuvintele câte odată!

O! dacă!

...Și'ntrevăd în viitor o cale lungă, nesfârșit de dureroasă!

...Și aveà-voiu puteri câte trebuesc s'o pășesc până la capăt?

Cine știe!?

M'am zăvorit și'n singurătate, lacrimi adevărate, au curs, tainic, stropind, îndurerate, picioarele cuvintelor Dumitale.

Primește-le, curate, în potirul sufletului Dumitale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât n'aș fi vrut, și cât n'aș vreà, să ți le fi putut citì, în iatacul Dumitale, și într'o grădină cu flori în agonie, departe, la marginile lumii!...

Te rog să nu râzi — zâmbetele Dumitale sunt sfâșietor de triste — frumoasa gândurilor mele.

Și te rog să primești, îngenunchiat, sufletul meu cu iadul lui de doruri.

9 Mai.

Iți trimit un trandafir care va înflorì în iatacul Dumitale...

Un trandafir fraged care-și va desface petalele sfios, luminat și încălzit de ochii Dumitale.

Un trandafir palid, visător, îndurerat.

Are culoarea melancoliei profunde-îndelungi; are culoarea suferințelor înăbușite...

Și între petalele ce-abeà se desfac, în golul de potir pe cari ele, gingaș, îl statornicesc, soarele urzește o umbră tainică-fierbinte, și care pare a fi un strop din înoptările de foc, ce cobor, primăvara, în Orient, peste țările trandafirilor...

12 Mai.

...Să culci, noaptea asta, trandafirul, între sânii Dumitale, frumoasa mea făr'de-asemănare...

Te rog să mă erți și să nu te superi — tu — să nu te superi, trandafirul cel mai frumos, crescut, nespus de minunat, în câmpul vieții mele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să-l culci, și dacă-l vei găsì strivit mâine dimineață, să te gândești că'nvins de dororì cari îngenuchiu un suflet omenesc, undevà departe, cutezam să mă gândesc:

...Aș vreà s'adorm somnul trandafirului și să mor de moartea lui.

Te rog să mă ierți... aș vreà... n'aș vreà nimic...

De ce oare nu pot fi trandafirul meu?

Te rog să mă erți,...: ești prăpastia în cari se prăbușesc de pe culmile sufletului, gândurile mele, învinse, rostogolite în adâncuri de vârtejul nebun al dororilor.

Voiu stà de veghe în noaptea asta, s'aud cum moare înecat de fericire, cum moare strivit în brațe, între sânii Dumitale, albi-fierbinți ca două cupe de marmoră incandescentă, din carè sorb voluptățile uitare, — trandafirul meu.

Oare nu voiu înebunì, divina mea fermecătoare?!...

Imi ești dragă turburător...

Și Amor, zeul copil, să ferească să-ți poți închipui, să poți simțì cât îmi ești de dragă!

Dacă Dumneata m'ai iubì cu o iubire care să poată fi un strop din imensitatea iubirii mele, ți-ai puteà închipuì cât mă doare frumusețea Dumitale...

Dar ce prostii am început să-ți scriu și-atâta de banale!

Dumneata nu poți iubì un visător stupid, exagerat, care și-a troenit gândurile, simțurile toate,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu o persistență, cu o fixitate înspăimântătoare, în preajma Dumitale...

Îți dai seama de lucruri, pe cari în falșul situației mele în casa Dumitale, populată totdeauna cu eleganța aristocrației... puritane, nu le poți vedeà, pentrucă eu, acolo, trebue să fiu de-o..... perversitate stupidă, dureroasă, și revoltătoare?

Îți dai seama? Dar nu vreau să-ți mai dai seama de nimic...

La ce bun, nu-i așà!?

Te iubesc, frumoasa mea, tristă, îndurerată și severă!

Te iubesc: nu e o vorbă, e un strigăt îngrozitor acesta, o vijelie!

Te iubesc cu o dragoste care nu încape în tiparul vorbelor strâmte, reci și roase și nici între hotarele vieții omenești!

Te iubesc și vreau s'o curm odată cu scrisoarea asta care te va obosì: și asta m'ar dureà...

Te rog să mă crți: erai, când ai trecut azi la amiază, visătoare și calmă, în automobilul care alunecà ca o fantomă și'n lumina care te copereà covârșitoare, atât de turburătoare că mi-am eșit din minți...

Am avut o clipă viziunea unei scene imense, potopită de lumină, pe cari o curtezană antică, statornicește, în extazul lumei vrăjite, legile frumuseței pure, și-ale armoniei.

Erai ucigător de seducătoare și trandafirul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meu își odihnea, tânjitor, dorul între sânii Dumitale....

Îți îngenuchiu, cucernic, dumnezeia mea, și aș vreà să mor strivit de fericire... ca trandafirul meu,... în noaptea asta.

...Și când va murì, s-asculți bine, să-l mângâi și să-l îngropi între sâni pasionat.... Poate vei auzì, prin noapte, departe, venind spre tine, un gemět greu de lacrimi.

4 Iunie.

Crezi în visuri?

Am avut un vis straniu de o irealitate fantastică.

Și'n suflet simt o prăbușire ca sub isbitura unei vești la spatele căreia, stă gata de năvală, un norod de dureri îngrozitoare.

Visul mi-a clătinat sufletul, mai puternic decât dacă s'ar fi rostogolit, isbindu-l, o avalanșă de realități fatale...

Par'că mă'ntâlnisem cu Maran, în locuri străine...

Erà altă lume, altă viață și noi, cu toții, eram cum nu suntem...

Erai candidă: porumbel-alb crescut în preajma corturilor sfinte...

Sufletul Dumitale erà alb-virgiu ca o floare răsărită pe plaiurile cerului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi, trupul Dumitale, erà imaginea lui pământeană...

Viaţa te-aşteptà cu fericiri seducătoare şi necunoscute, pe cari să ţi le îngădue cerul şi pământul aşà cum ţi le doresc eu...

Ingenunchiat, îţi înălţam un imn, tremurător de milă pentru soarta omenească:

Să nu cunoşti singurătatea sfâşietoare a sufletului, în pustiul vieţii omeneşti!

Să-ţi deà ocol durerile şi desilusiile!

Să fii fericită aşà cum n'am fost eu!

.Să ai parte să trăeşti fericirile pe cari eu numai le-am visat, ca să rămână moarte, tot acolo, pe pragul împărăţiei visului!

...Şi sufletu-mi erà înecat într'un chaos de lacrimi...

Sufletul meu!

Sufletul meu!

Şi... Maran m'a coborît din cerul visurilor mele pe pământul realităţilor fatale...

Cât aş vreà să nu-ţi fi scris scrisoarea asta, îndurerătoarea mea stăpână!

Ţi-o scriu cu sufletul perlat de lacrimi, cu sufletul îngenunchiat în faţa dumitale...

Şi... Maran a spus:

— Val Vania m'a ales mire...

Şi D-ta ai adăugat surîzătoare şi tristă:

— Fum Aniu, vei aveà locul lăutarului din... *„Copca Rădvanului"*...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și dacă l-aș avea, pământul nu m'ar înghiți decât pe mine...

Ascultă și mă crede... Gândește-te și-mi spune, ce suflet mi-ar trebui, din ce fel de piatră sufletul să-mi fie... să pot îndura grozăvia asta, atâtea grozăvii?!

Sufletul mi se sbate mutilat lângă picioarele Dumitale...

...Va trebui să mă pregătesc, să pornesc curând-curând pe drumurile lumii viitoare...

Îți cer un singur bine...

Ba nu, nici unul...

Să-ți aduci aminte, Val Vania!:

...Iubirea oamenilor este mărginită, materială și vulgară, grea de desiluzii...

...Iubirea mea este îndurerătoare, nesfârșit de îndurerătoare și, eternă, Val Vania: atât cât eternitatea încape în marginile vieții omenești!

Te rog, să cobori valuri de râs pe lacrimile mele...

— Nu râd, Fum Aniu. Dacă cinevà ar muri pentru mine și acel cinevà ar fi D-ta, jertfa aceasta m'ar înălța deasupra slăbiciunilor firei omenești.

— Iată jertfa, Val Vania...

...Și dacă, vreodată, învinsă de suferinți îți vei aduce aminte de mine, să te gândești, că undevà, departe, pe un drum al lumei celeilalte, fâlfâe, singur, un suflet îndurerat, care nu se poate cufundà și risipì în repaos, de mila suferințelor Dumitale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi, m'am simţit murind...

Şi D-ta erai curată, frumoasă şi tristă ca o floare necunoscută, răsărită, undevă, pe plaiurile cerului...

...Şi barca visului s'a isbit, sdruncinător, de ţărm....

Şi-am coborît în viaţa reală: era în zori de ziuă...

...Te-am întrebat a doua zi:

— Crezi în vise?

— Nu....

— Eu cred, mi-a răspuns, ca o neofită, Petronilla...

Şi alţi, din obişnuiţii saloanelor D-tale, prinsără să istorisească visurile lor...

— N'am visat, nimic astă noapte... Dar m'am trezit după miezul nopţii şi n'am aţipit pân'ân zori... Sufletul meu era ca faţa mării... Aveam sensaţia nelămurită, dar certă, că, undevă, foarte aproape, ori nelămurit de departe, se cufundă în dureri o lume necunoscută şi care, mă târăşte după dânsa cu o reţeà nevăzută, dar ale cărei nenumărate fire le simţeam, mă strângeau coperindu-mă, învăluindu-mă, înăbuşindu-mă, târându-mă, ameţitor cu ele.

...Şi n'aveam nici o putere... Şi m'am liniştit târziu.

...Erai cu faţa pală şi te-am întrebat, Vania:

— Crezi, că dela suflet la suflet, sunt căi, ca nişte punţi de lumină, aruncate peste abisuri, pe cari, ele-şi trimit veşti, imaterial, se întâlnesc,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără ca această realitate nevăzută, să poată cădeà sub perceptibilitatea simțurilor noastre?!

— Nu cred...

...Și'n noaptea aceia, exact în acelaș timp, „o lume necunoscută se cufundà'n dureri"... Muream eu, în vis, lângă picioarele Dumitale...

Și toți ceilalți, oameni învățați, veneau cu convoiuri întregi de gânduri din tomurile învățaților, cari au dibuit pe la porțile sufletului omenesc...

Și ei nu știau și nici tu, ce însemnau vorbele tale: „și m'am liniștit târziu"...

...După ce m'am trezit din vis n'am mai închis ochii:

Aveam niște dureri de cap înebunitoare, pieptul obosit, plesneà și'n piept, în dreptul inimei, mi se'nfingeau dureri ca și cum o cracatiță cu ghiare de fier și le-ar fi ascuțit în carnea mea...

Gândurile mele plutiau, în fâlfâit liniștitor, deasupra patului Dumitale...

Gândurile mele îți întovărășeau gândurile, sbătându-se dureros....

Ți-au ajutat apoi să te desbraci; ți-au desprins fumul rochiei ușoare, gândurile mele...

Și lângă patul alinării tale, toată vremea, au stat îngenunchiate, gândurile mele.

Și-au plâns, chinuite, îndurerate, și n'ai știut nimic, la căpătâiul tău, gândurile mele!...

...Val Vania, Val Vania! Cât de nesfârșit de tristă este viața omenească!

...Iți trimit multă sănătate, Val Vania!...

I. I. Stoican. — „Inflorean Trandafirii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

10 Iunie.

...Ultimul Dumitale cuvânt a fost:

„Sufăr că nu te liniștiți".

M'am liniștit...

Mă liniștesc pentrucă vreau să nu mai suferi.

Umbra unei suferinți care cutează să te-atingă, mă doare mai adânc și mai îndelung decât tot noianul neobositelor mele suferinți...

...Un noian de suferinți!

Va veni o zi când mă voiu liniști definitiv, eternu...

Voiu fi așà de liniștit că mă înfior gândindu-mă la liniștea aceia...

...Și, nu...

Poate — sublimă iluzie deșartă! — ne vom întâlni sub cerul veciei, la o răscruce de drumuri fumurii, pe lumea cealaltă!

Oh! De-aș mai puteà crede în: ...„viața viitoare", așà cum mi-o plăsnuiam odinioară, în povestea aceia albastră, naivă, fragedă și sfântă, care mi-a fericit copilăria!

Acum, nu mai am decât un singur cult simplu, profund, nemărginit: religia suferinței...

...Se poate meditâ cu îndurerătoare resemnare: religia suferinței, devenită o realitate sufletească înspăimântătoare...

Tăcere!... Nici o vorbă! Mi-aud viața sufletul meu:

In necunoscute adâncuri, cufundate în taină,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în fața altarelor dărămate, cu glas coperit, preoții religiei mele, ritmează litanii...

Tăcere!

Auzi tu ruga fără cuvinte, pe cari cu glas de lumină?!...

...Dar, nu! Tăcere!...

...Și, să te întreb:

— Crezi că sentimentele isvorăsc din voința?

Iartă-mi întrebarea, și proastă și banală...

...Eu, pentru mine, nu cred; pentru alții nu-mi pot da seama. Alții?

Cum? Crezi că n'aș *vreà* să mă smulg din tristeța asta îngrozitoare, din urîtul care mă înecă înconjurându-mă de pretutindeni?!

Stau singur, la geamul deschis, ceasuri, noaptea târziu și'n lumina, care este a lumei dar care pare a se revărsà din potirul uriaș al unui crin fermecat și necunoscut, răsturnat pe câmpia cerului, călătoresc cu tine o eternitate pe raza unui gând...

O! Iar îți spun irealități lipsite de bun simț!

Tăcere, suflete, tăcere!

Nu-ți voiu trimite paginile, pe cari le scriu pentru tine, în ceasuri de noapte târzie...

Vezi, mie, când scriu, mi se pare că stau de vorbă cu tine — sufletul meu cu sufletul tău într'o dulce legănare ca pe-aripa unui nor de fulgi albi — într'o convorbire fără cuvinte și care este o armonie inaccesibilă sentimentabilor comuni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și pentru asta-ți scriu mereu, aș vreà să trăesc scriindu-ți mereu...

Mă voiu înfrânà... Crudă vijelie!..

Dumneata nu vei mai ști nimic...

Mă voiu înfrânge! Sbucium sălbatec!

Și, o! cât aș vreà! Aș vreà să te văd chiar acum... Nu... Nu aș vreà!

...Aș vreà să trăesc și să mor...

...Dar nu, e vulgar...

...Ca să mă liniștesc...

...Mă simt...

...Mă omoară dorul și urâtul...

Și să termin!

Să termin, nu?

Și nu mă pot smulge de lângă aceste foi de hârtie pe cari sufletul se rostogolește spre tine.

Aș vreà să ne despărțim cu cevà... vesel...

...Ce tristeță sfâșietoare și sub ce fatalitate grozavă, trebue să îngenunche unele vieți, să se sfarme!

12 Iunie.

...Cu emoții pe cari nu ți le pot descrie și nici precisà, aștept să văd gândurile Dumitale...

...Cu bătăi de inimă, nestăpânite și nebune...

Dacă vrei să-mi vorbești despre romane — să întârzii, frumoasă visătoare, în grădinele gândurilor mele — te rog să fii sinceră până dincolo de extremele cruzimii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Auzi? Te implor!

Sfinți mai sunt azi numai oamenii sinceri

Și sinceritatea este, bunătății, chivot sfânt.

Și'ntr'o societate în care exemplarele selecte cunosc numai beatitudinea cugetării... quotidiene și profane, o frumoasă visătoare, ciselează, pasionat, gânduri și imagini...

Vezi, D-ta, un roman este un câmp nemărginit, în cari, muncești, mereu, din zori și până seara...

O grădină imensă — o lume.

Și sufletul — oh! sufletul! — această minune, cea mai mare și mai nepătrunsă minune, cea mai cufundată în mistere, minunea minunilor lumii, care răstoarnă brazdele, idealizează lumea, conturează florile, filtrează durerile și lumina, cari năvălesc din lumea de afară...

A, mi-am adus aminte:

— spuneai odată:

— Ești ultimul romantic...

Poate...

Înconjurat, asaltat, coperit, biruit, strivit de fantastica năvală a realității, cu toată încordarea puterilor mele, m'am avântat spre lumină, spre cer, c'a's'alung, că să'ndepărtez realitatea...

Va veni vre-odată vremea să poți trăi între realitățile lumei noastre, fără oboseală și desgust?

Mă strădănuesc, cu trudă sălbatecă, să sprijin, la porțile cerului, capătul unei scări a lui Iacob,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniano/mdrr1901-1932

ale cărei picioare de jos le-am zidit, pe cel mai înalt promontoriu al vieții reale...

...Și mi-ai mai spus odată:

— Femeile romanelor Dumitale sunt imposibile.

...Vor fi, în altă lume, peste două mii de ani, și nu pe calea firească evoluții sufletești...

...Și-ai adăugat cu acel fermecător tremur de glas care mă'ngenunche:

— ...Pe femeile din clasa și lumea mea le disprețuesc, când nu-mi sunt de o indiferență jicnitoare.

Calea femeilor din romanele Dumitale, o taiu în sufletul meu, și o presar cu diamantul admirației mele...

O! Dumneata ești atât de-aproape femeilor din romanele mele!...

Și... gândurile mele, cad în preajma Dumitale, te înconjur, te acopăr, ca o grindină de păcate, câmpul unui suflet înflorit, bolnav, dar alb...

Gândurile mele îngenunche în preajma Dumitale ca un popor de flori umile care-ți îmbrățișează, dornic, sufletul și trupul într'o bae de sărutări fierbinți,.... și se desprind apoi și se'ntorc la mine, singure și reci, învinse de atâta nenoroc, cu petalele zdrelite...

p. s. Vezi, și'n scrisorile mele: „atât sensualism! atât bombasm" vorba doctorului Timuș...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te rog să râzi și să dispreţuești toate aceste fâșii pe cari D-ta, le rupi, le desprinzi din sufletul meu — suflet — robul Dumitale...

Cu sufletul îngenunchiat la picioarele Dumitale, las să te fure, să te ducă cu el, nesimţit, duios, mângâetor, convoiul dorurilor mele...

15 Iunie.

Să mă desmeticesc!...

Dac'aș puteà să-mi limpezesc sufletul!...

Ca să-ți pot scrie câtevà rânduri!

...Și crezi, cu tot dinadinsul, că toată viaţa sufletului meu, s'ar puteà modelà în conturul cuvintelor?!

Sau că eu aș cutezà să încerc o imposibilitate atât de evidentă?!

...Și atât de dureroasă?!

Este iubire gestul Dumitale, ori o jertfă pe cari n'a putut-o crede posibilă închipuirea mea?!

...O jertfă: un porumbel alb sacrificat pe altarele culmilor luminoase și sublime, din sufletul Dumitale, Val Vania!...

Fii bună, aşteaptă să-mi lămuresc vâltoarea cari-mi clatină sufletul!

...Așà a fost: — nu-i așà c'așà a fost? —:

...Terminasem de cetit romanul meu, în manuscript: „Biserica arsă"...

Salonul Dumitale erà sômptuos ca un templu.

Dumneata erai nesfârșit de frumoasă, nesfâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

șit de tristă — visătoare, sensuală ca o zi de primăvară când sunt în floare trandafirii...

Toate metaforele imaginației visătorilor lumii, tot ce au visat frumos și au putut ori mi-au putut prinde în conturul liniilor chinuind marmora ori culorile, toate valurile de emoții pe cari marii maeștri le-au modelat în tulburatoare simfonii, — toate păreau că s'au materializat în făptura dumitale, care, incomparabilă, vie și perfectă, părea că ironizează și întunecă aceste nobile sforțări omenești, fiind deopotrivă de puternică și misterioasă cu întâmplarea, cu neantul și cu Dumnezeu...

Privirile oaspeților spiritului Dumitale, rătăciau în gol, departe...

D-ta, țineai ochii strâns închiși, dar nesilit...

...Și cele câtevă zile cât a ținut lectura, o clipă n'ai privit aiurea, decât spre priveliștile, din sufletul Dumitale...

Și când am terminat,...

...și când ochii, petalele genelor și-au ridicat, două lacrimi tremurau, în ochii Dumitale...

Mi s'au părut două raze lichefiate: dintr'o urnă așezată, tainic, departe, sub cel dintâi umbrar înflorit pe căile sufletului Dumitale, picuraseră, și, după o călătorie, pe drumuri cari nu se vor mai potmoli, ajunseră la mine, două lacrimi...

Au coborît din ochii dumitale, în amfora sufletului meu pentru a rămâneà nemuritoare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şerban a spus:

— Scrii frumos şi citeşti şi mai frumos...

Ivonna Prigoreanu:

— Romanul citit de noi, nu va fi nici odată romanul citit de D-ta. Ai puteà fi, pe scenă, un captivant tragedian... Cuvintele prind în lectura dumitale, nuanţări necunoscute, resonanţa dulce infinită a unei ape mari cu valuri vii de aur...

...Dumneata, tăceai, Val Vania...

...Şi'ntr'un târziu, la sfârşitul unui troian de elogii, pe cari prietenii Dumitale-l construiră în jurul meu, — D-ta tăcuseşi mereu —, te-ai ridicat, şovăitoare, şi, privind spre geam, afară, cu priviri cari nu vedeau nimic, ai şoptit, tremurător:

— Mi-ai concretizat sufletul în forma unui cireş înflorit. L'ai smuls din pământul său. L'ai ridicat în slavă. L'ai scuturat în grădinele cerului, aproape de Dumnezeu. Fum Aniu la revedere...

...Şi-ai plecat apoi, cu tot sufletul meu după tine...

...Şi golul din mine semănà atât de mult cu cea dintâi zi după moartea soarelui...

...Şi'n dimineaţa zilei următoare, — erà o zi cu soare splendid — automobilul Dumitale — se oprì dinaintea uşei mele scunde, încovoiată de griji grele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lacheul Dumitale credincios — moşneagul cel cu capul alb — bătrânul nostru comisionar, coborî în braţe cu o glastră de aur în formă de triremă antică...

Val Vania, glastra venecà cu un nor de crini, trimişi de tine, Val Vania...

Mut, cu glasul înecat în lacrimi, sugrumat de dumnezeeşti emoţii, priveam fantastica minune.

Val Vania! „Mi-ai concretizat sufletul în forma unui nor de crini albi"...

Val Vania, dumnezee!...

Am plâns în preajma crinilor albi şi am îngenunchiat la poala lor...

Erau albi şi fierbinţi ca o horă de visuri, cari se prăpăstuesc în genunea unui dor năprasnic...

Iţi îngenunchiu, Val Vania şi-ţi sărut genunchii, nesfârşit de dornic, nesfârşit de duresos, de nesfârşit de multe ori... Iţi îngenunchiu, Val Vania, dumnezee!

Vei plutì de-apururi, nemuritoare, pe-un nor de crini albi, pe cerul nemărginirei mele sufleteşti...

Iartă-mă, Val Vania...

'Mi-e dor de 'ngândurarea Dumitale...

Mi-eşti dragă, Val Vania! Iartă...

...Dragostea mea este... „un nor de crini albi" cari mă îngenunche la picioarele crăesei gândurilor mele...

...La ce bun confesiuni de iubire, smulse sufle-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tului meu, înecat în zădarnice suferinți, din cari cată să-l smulgă tot așà de zădarnice sforțări, și să-l înalțe pe culmile luminoase și curate, pe cari le întrezăream odată din văile Copilăriei mele și pe cari, azi, te văd, zâmbind îngândurată?!

La ce bun, când între hotarele imateriale ale unei clipe, ale fiecărei clipe, pe valuri diafane, vremea care trece, vremea care vine, te leagănă molatec, voluptuos, în lumina ochilor și sufletului meu?!

Val Vania, îmi smulg sufletul, ți-l trimit pe valurile norului de potire albe!

Val Vania, risipește-l în vecie!

16 Iunie.

Să-ți deà viața atâta alinare, cât balsam mângâetor a revărsat în sufletul meu, frumoasă, tristă, zguduitoare, trirema ta de aur, care s'a oprit pe apele sufletului meu legănând, încetișor, comoara crinilor albi...

Stau cufundat în mine ceasuri nesfârșite și'n fața triremei purtătoare de vrajă și mister...

Iat-o, depărtându-se pe nesfârșite ape în infinitul sufletului meu, spre alte orizonturi...

Și crinii îmi par umbre albe, diafane, fumurii, seducătoare, și triste, umbrele prințeselor legendare cari au înflorit odată cerul Trebizondei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinţeselor cari au fost odinioară în lumi cari s'au dărîmat cu palatele din Bagdad, Ninive, Babilon şi Ecbatana...

...Prinţese cari au fost şi nu mai sunt...

Prinţesă cari eşti şi vei rămâne în sufletu-mi nemuritoare!

Stau cu sufletul îngenunchiat în faţa albelor potire...

Şi-mi apari ca un vârtej de vrăji ameţitoare, Val Vania!

Un vârtej de linii curbe...

O simfonie de forme fierbinţi, desăvârşite şi rotunde...

Un crin şi'n clină potirul spre pământ...

Şi sufletul meu se distramă, se rupe în fierbinţi fâşii şi se'ncheagă apoi în nesfârşite sărutări, cari călătoresc în preajma stăpânii lui fermecătoare: s-aştern pe ochii tăi turburători, pe frumoşii, triştii obraji fragezi ca trandafirii înrouraţi în dimineţile lui Mai, pe trupul tău curat-fierbinte, gol, divin, omorîtor de dulce...

Sufletul meu te înfăşoară şi-ţi încinge mijlocul, ţi-l strânge dornic ca o centură vrăjită de foc şi de vis...

Sufletul meu mă poartă, lângă tine, cu tine, pretutindeni...

...Ast'noapte eră frumos!

Atâta de frumos!

Noaptea limpede eră de o sfâşietoare frumuseţe: păreà reflexul unei mări albastre de saphir,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

în cari s'ar fi înecat, nesfârşite, convoiuri de iluzii.

Şi noaptea erà mai tristă decât agonia unei iubiri... nemuritoare...

Şi m'am gândit îndelung, profund...

Şi-ţi spun, îndurerător de mult frumoasa mea stăpână:

eu ridic nămolul vieţii pe culmile poeziei;

eu îngenunchiu culmele poeziei în nămolul vieţii...

eu trăesc sensaţiile pe cari oamenii le'ncearcă numai în visuri, câte odată...

şi-ţi spun:

...In ziua când îţi vei aduce aminte cu păreri de rău, cu sâlă, de trirema de aur şi de crinii albi, în ziua aceia, te rog să-mi spui:

— Să mori!

Fără remuşcări...

Şi eu îţi voiu răspunde:

— Crinii sunt chivotul iubirilor nemuritoare..

...Şi voiu muri...

Pentrucă nu vreau să mă smulgă morţii nici o amintire...

Ţine minte...

Oamenii uită....

Apele vieţii te fură uşor spre ţara uitării.

Sînt o straniе beţie: dorul de a muri prin D-ta... De mâna Dumitale...

Eu cred ce spun.

Şi, sub vorbe, în sufletul meu, se'ntinde o realitate nesguduită...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara.ro/mdrr1901-1932

...Va fi departe...

Și nu peste prea multă vreme: presimt....

Ți vei întinde narcoticul veciei...

Și-ți-va tremurà mâna...

...Și... aș vreà, în clipa care va precede morții mele, undevà, într'o singurătate nesfârșită, cu ochii închiși, tremurând, mă erți crăiasa dorurilor mele, — să-ți frâng trupul într'o îmbrățișare veșnică, și, pe gura ta, fermecătoare și virgină ca cel dintâiu trandafir pe cari l-a zămislit lumina și pământul, să-ți sărut sufletul prelung, sfâșietor... ș-apoi să mă desprindă, barca veciei și să mă poarte... departe....

Ține minte!

Și te rog nu râde stăpâna gândurilor mele, iubită cu sfâșieri sufletești îngrozitoare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

17 Septemvrie, Constanța.

Vei citi scrisoarea doua — o primești în plic cu aceasta: lipită, sigilată puternic: cuprinde, sugrumată, o taină mare...

— Numai dacă nădăjdueşti să crezi că nu mai eşti în stare să te superi pe mine, gânduindu-te, că şi eu nu sunt în stare să te jicnesc, cu voință, nici odată...

Altfel să n'o citeşti; nici s-o deschizi... să mi-o restitui neatinsă.

Dealmintreli, nu ştiu cum te-ai puteà gândì c'aş puteà, eu, s-arunc umbra unui strop de noroiu pe statua conturată, trudnic, cu dalta gândurilor mele...

Fum Aniu

p. s. port scrisoarea doua de mai multe săptămâni. De câte ori mă gândeam să ți-o întind, n'aveam putere să'duc una, din cele două mâni, spre buzunarul meu şi deacolo spre d-ta...

Acum bătrânul comisionar, bătrânul nostru comisionar ți-o aduce şi-ți va întinde-o cu slaba-i mână tremurătoare...

Bătrânul nostru comisionar!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Și nici o clipă să sorb măcar din zare,
a myrtului parfumuri de dincolo de mare!...
— Ermond Rostand —
— Princesa 'ndepărtată —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1 August, Constanța.

Gândește-te că din clipa asta—e Duminecă sara și ora când marea și-adâncește și-și limpezește profunzimele albastre — și până când vei fi citat această scrisoare îngrozitoare, sufletul meu așteaptă, îngenunchi lângă tine, în prada celor mai grele îndoeli, răspunsul.

Sufletul meu, sfios și tremurător, și 'ngenunchie lângă genunchii Dumitale, imensii codri virgini de trandafiri în floare...

Mi-a hărăzit Dumnezeu, fericirea, să stau de vorbă cu D-ta, azi pe malul mării vreme îndelungă...

Eram singuri pentru prima oară...

Tremuram: Mi se părea că-s un fir de nisip singur, într'o veșnicie...

Și D-ta, o D-ta! Val Vania!... Sufletul meu și'n genunchia tot mai adânc codrii trandafirilor în floare!...

Și marea, o marea — tu stăteai în picioare lângă poala valurilor — marea părea o împărăție de iluzii...

Val Vania! Val Vania!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'aș vrea să-ți poți închipui, în ce tristeță covârșitoare m'am cufundat, după despărțire...

Și care persistă, desolant...

O! Marea, marea! Val Vania...

Par'că erai toată lumina cerului, toată gingășia tristă a valurilor, Val Vania.

Par'că erai un nor fraged de visuri, coborît, acolo, ca să vrăjești, s-adormi neastâmpărul veșnic al valurilor.

Sufletul meu; Val Vania, sufletul meu!..

...Ai puteà să-ți imaginezi, cum am făcut eu din Dumneata, aleea nesfârșită de trandafiri albi și-aprinși ca patimile, și cum aș vrea să mă 'nbăt, să rătăcesc printre neasenumiții trandafiri, până'n ziua când îmi vei cere să îngenunchiu la porțile morții?!

Îmi ești dragă și te rog să mă erți!

Din iubirea asta, am boltit orizont albastru peste pământul vieții mele...

Frumusețea sufletului și trupului, D-tale, tristă, mă fură, răpitoare, îmi cheamă sufletul, mi-l îngenunche într'o adorație mistuitoare...

Mi-aduc aminte, când ți-am dat cea dintâi scrisoare... Ți-aduci aminte?: M-ai primit în salonașul de lectură: cuibul gândurilor Dumitale...

Ai luat scrisoarea cu mâna, care, mică, albă, tremură ca aripa unei păsărele 'n sbor lung peste o apă mare...

...Și-ai vărât în sân scrisoarea.. — e greu să-ți mai aduci aminte! — în sânul Dumitale candid

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și sfânt, ca nins de polenul alb, pe cari crinii înfloriți, l'aștern, în nopți de iubire, peste trupul frumoaselor zâne, peste cupolele sufletelor visătoare...

Nu vei fi bănuit nici odată cât de fericit aș fi fost să-ți fi putut cădeà îngenunchi, în clipa ceia..

„Christ călătorind pe valuri" în pânza lui Murillo, mi-erà drept în față și de tot aproape...

Imi înnecau sufletul lacrimi, multe lacrimi, nesfârșit de multe!...

Dac'aș fi fost Dumnezeu, în clipa aceia, te-aș fi făcut... mi-ar fi trebuit o vecie de meditație, ori o scânteere de o clipă, ca să pot găsì forma desăvârșită și deci eternă, pe cari s'o dau crăesei fericirilor lumii...

Și nu sunt decât nu sărman muritor de rând!.

...Dar vezi, crede-mă, erai azi, mai frumoasă — o frumusețe fierbinte — decât trandafirul de foc și de vrajă cari-ar răsări în pustiul ernelor polare și eterne...

Și eu, o! eu!

Biet muritor de rând!

Mi-am dat sama bine pentru prima oară cari sunt atributele nemurirei.

Și-am blestemat.

..Odinioară, în India lianelor, a florilor de lotus și a cerului albastru, preoții lui Buda, contemplau cerul în extaz, un punct fix al azurului, zile, nopți, ani, o viață, împietriți într"o meditație istovitoare, până cădeau morți, în țărna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din care voiau să-şi smulgă sufletul, să-şi-l trimită, în carul viselor, Nirvanei...

...Remiescenţe de literatură indiană, ori am visat eu?!

nu ştiu, nu ştiu, nici nu vreau să ştiu...

aş vrea numai, dar ştiu eu ce-aş mai vrea!?

...astăzi în lumina tristă a 'nserărilor marine şi'n faţa Dumitale, mi-am adus aminte de-aceşti voluptoşi anachoreţi.

Aş vrea, ca aceşti preoţi ai lui Buda, să trăesc. extaziat, într'o contemplare istovitoare, care să-şi trimită norodul gândurilor spre ţărmii, peste care domneşte frumoasa gândurilor mele...

Intr'o zi nemuritoare — citisem în salonul Dumitale ultimile pagini din „Thaïs" şi începutul din „Les Civilisés" — erau, Maran, doctorul Timus, Şerban şi eu şi D-ta, — mi-ai spus când ne-am despărţit, la uşă;... erai frumoasă, de o frumuseţe zdrobitoare şi dumnezeiască;... erai tulburată, gura ta tremură cum tremură o stea departată şi singură pe cerul senin şi rece, — iarna;;.. peste ochii pătimaşi, umbre fermecătoare coborau, suferinţi necunoscute...

Ţi-aduci aminte!.

Şi eu voiam să-vorbesc, şi nu puteam, căci sufletul mi-era tulburat pân'ăn adâncuri...

Cu sforţări istovitoare, într'un târziu, ţi-am putut smulge câteva cuvinte — sfărmături dintr'o luptă înfricoşată şi necunoscută:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dumnezeu, vreau să-ți îngenunchiu!
— Nici odată, aici...
— Unde?
— Unde?!

Gura Dumitale părea potirul unei sensualități cerești, divine, gura Dumitale potir unei voluptăți mistice...

Și pe fața Dumitale se cutremurau voluptuos, undele unei îndurerătoare cutremurări profunde..

Aș vrea să stau cu tine, lângă tine, o vecie, mut; aș vrea să stau îngenunchi, în fața Dumitale, înecat de fericire, pe cari o simt, o fericire îndurerătoare, și pe cari nu o pot turnà și prezà în conturul strâmt al puțin — evocatoarelor cuvinte...

Aș vrea să pot îndrăznì să-ți sărut, îngenunchind, mânile, îndelung, albele mâni tremurătoare...

Aș vrea să mă cufund în repaos, stând în genunchi, lângă genunchii Dumitale...

Și-am sta așa legănați, nesimțit de armonios, pe valuri de tăcută, nemuritoare fericire curitmică...

...Unde va departe, pe un țărm senin de mare...
Va fi o înserare omorâtor de dulce...

Vor sburà, duios, curate, paserile albe, paserile mării...

Se vor sbate aripile lor, precipitat, năvalnic ca ritmul sufletelor noastre...

Și spre gura ta fierbinte și severă — potir al visurilor mele, însângerat potir — va plutì, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sbor neauzit, sufletul meu, risipit în albe petale virgine...

Şi marea va fi albastră ca o împărăţie moartă de iluzii...

Şi sufletele noastre se vor sbate cum se sbat aripile paserilor mării, în ceasurile tainei, când se naltă luna peste valuri...

Şi, sfios, un convoiu de sărutări fierbinţi, nemuritoare, va porni, spre potirul visurilor mele, ca un ştol nesfârşit de flacări roşii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

25 Septemvrie, Constanța.

Cea dintâi scrisoare și, vreau, și cea din urmă..

Fum Aniu, ești țărmul visurilor mele...

Te iubesc, suflet fără asemănare!

Ești oaza verde și'nforită, la ale cărei isvoare înbălsămate, nu cutează să'ngenunche caravana dorurilor mele...

Fum Aniu îmi ești drag și mă doare că nu pot să-ți spun cât îmi ești de drag.

Te iubesc fără cuvinte...

Fum Aniu! Doamne!

Totuși, Dragul meu!

...Sara, când mă culc, în suflet cu ecoul glasului tău și cu brazdele de lumină pe cari privirile tale le spintecă 'n cuprinsul lui, muşcându'mi buzele, tremurând, înalț către tine o rugăminte sacră și perversă:

...Ți-aduci aminte de: „Prière de Leila, Fille de Lilith"...

Ți-o trimit aici în divina limbă a originalului francez, în divina limbă a patriarchului meditațiilor mele: Anatole France:

...„Mon Dieu, promettez-moi la mort, afin que

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

je goûte la vie. Mon Dieu, dormez-moi le remords, afin que je trouve le plaisir. Mon Dieu, faites-moi l'égale de filles d'Ève"...

...Ş-apoi gândul meu fierbinte, brusc, încremeneşte în tipare de ghiaţă...

Mă'mpiedic între gândurile lui Nietzsche...

Iată:

...„cea mai bună iubire a voastră nu e decât o alegorie încântătoare şi o pasiune arzătoare"...

Şi imediat mai departe:

.....e amărăciune chiar şi în potirul celei mai bune iubiri" ...Nu?

Fum Aniu, fără artă, îmi eşti drag, Fum Aniu..

...„Te duci la femei? Nu uita biciul!".

...„Aşa vorbit-a Zaratustra"...

De ce-mi vin aceste stranii gânduri, cu scrisoarea ta în poală?!

Şi nu râde de mine, de pedantismul meu: cu gândurile altora pare că pot să-ţi arăt mai bine gândurile mele...

Nu...

Am răspuns cutremurătoarei scrisori:

Nu...

Şi sufletul îmi îngenunche sub povara suferinţelor lui.

Mi-e sufletul o plagă de răni...

Cutremurător de mult iubitul meu, iubit până dincolo de hotarele vieţii mele, nu!..

Şi nu te gândi că aş puteà aveà brutala cruzime

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să mă sprijin pe trivialul gând al lui, — tot al lui Nietzsche:

...„Și, priviți'i pe oamenii aceștia: ochiul lor mărturisește — ei nu cunosc nimic mai bun pe pământ decât să se culce cu o femeie"...

Nu...

Ci pentrucă:

„Mi-aș pierde paradisul".

— Cunoști sonetul lui Codreanu? —

Și voiu muri în suflet, cu ecoul amețitor pe cari mi l-a statornicit glasul tău vrăjit, și-ale cărui valuri vor plutì sub cupolele lui, în vecie...

Ți-aduci aminte când ne citeai: „La princesse lointaine"?!

Versurile lui Rostand, păreau o armonie de lacrimi pe o albie solară...

'Ți-aduci aminte?

...„— Câți alții, idealul, în van mereu își caută și mor fără să'și vadă... Princesa 'ndepărtată"!

...Sunt cei fericiți Fum Aniu, supremii fericiți, scumpul meu, Fum Aniu!

... — «Și câți prea mult văzând-o și prea de grabă știu
a moartelor iluzii lungi zile de pustiu!
Să pleci e mult mai bine din țărm, cum ai sosit,
căci astfel, noutatea acelui țărm dorit
curând se vestejește! — Îmbrățișarea mea
te'ncântă câtă vreme nu ești deprins cu ea».

O! gem! Fum Aniu! Adevărul acesta mă zdrobește! Fum Aniu, scumpul meu!...

Sărmană viața omenească!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Eşti altarul iluziilor mele!

Şi al dorurilor.

Eşti sufrema mea iluzie!

Gândeşte-te: ce m-aş face dac'aş sugruma-o dintr'o banală strângere în braţe?...

Ce m-aş face?

Iluzia mea supremă, cea din urmă!

Sunt pe culmile celui mai sublim vis!

Şi l-am ucis!...

Ce m-aş face?

Mă frânge durerea, sufletul meu scump!

Şi iubirea!...

Sufletul meu e o răstăgolire de lumi ce se prăbuşesc.

Te iubesc cu nesfârşită 'ndurerare!...

N-am iubit pe nimeni.

Te iubesc ca pe o insulă de foc între gheţari, oamenii dela equator...

Fum Aniu, nu!...

...„Păstrez ceva în mine din larga depărtare în care-a tale visuri au vrut o întrupare".

La revedere, Fum Aniu, la revedere...

Ţi'n genunchiu ca 'n preajma unui altar de crini albi, în floare, sacri crini în floare...

Ţi-aduci-aminte?:

„Princesa mea venit-ai! — Princesa mea, adio"!

Sufletul Dumitale era un val de lacrimi!

Şi glasu-ţi tremura!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...sacri crini în floare....

Val Vania

p. s. mă simt singură...

...copleşită de o singurătate sfâşietoare...

...„par-că 's un fir de nisip, într'o veşnicie"...

Scumpul meu, Fum Aniu!.....

da, da, de o mie de ori: da, da!... da!...

Neţărmurit de mult iubitul meu: ...nu, nu, de-un milion de ori, nu!.... nu...

Pentru viaţa toată, nu!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pulbere! Tărmurește-ți ambiția.

— Lord Byron —

VIII

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

10 Octombrie, București.

Val Vania!... Te rog să fii nemărgenit de bună și să mă crezi: n'am priceput absolut nimic din ce mi-ai scris azi, oricât m'aș căsni... Și m'am căsnit îndelung, Val Vania!...

Te rog să fii nemărgenit de bună și să mă crezi: nu sunt curtisan de meserie — îmi repugnă —; nu sunt jongleur de cuvinte — îmi repugnă....

Nu fac cu D-ta, poesie Val Vaina; — ei bine!, în situația asta îmi repugnă poezia, pentrucă ea nu este vrednică să deslege curelele încălțămintelor Dumitale, Val Vania...

...Chiar dacă poezia aceia ar aveà ritmul, cari totuși este rece desarmonic, pe lângă mersul Val Vaniei; și melancolia, cuceritoare și indecisă care totuși este banală și comun de fără umbre, pe lângă perspectivele umbrite în taine turburătoare, din ondulările glasului și infinitul ochilor Val Vaniei, cari îmbătă sufletul Val Vaniei în poeziile divinului ei Sully Prudhomne, și mai mai ales în meloncolic — fumuria: „La Folle".

Fraza — bombă, calambur — fraza indigestă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce departe suntem de simplul stil epistolar!

Dacă ți-ai puteà închipui cât de mult mă doare că nu pot pricepe scrisoarea ta de azi!...

Par-că sunt un orb în fața unui minunat apus de soare!...

p. s. Anatole France, spune, undeva, în „Le Jardin d'Épicure":

....„Il n'y a pas de volupté sans vertige"....

5 Octombrie.

Cum să-ți scriu?!

Cum să-ți scriu lucruri pe cari nu ți le-aș putea spune nici odată?!

Eu nu pot vorbì, dar mite frumos!.

Și-ar fi vorba să pot mutà din sufletul meu în sufletul Dumitale o lume întreagă, fragedă, perfectă și... impalpabilă, și-mi vine nespus de greu...

Și mă doare că nu pot spune, pentrucă vei rămâne departe și streină...

Vezi, mi-a rămas în suflet ceva, așa ca o adiere imperceptibil de ușoară: par'c'a trecut în sbor molatec, spre vreuna din câmpiile cerului, împodobită cu mireasma vre unei flori necunoscute, un convoiu de fluturi mari, albi, cu aripi lenești-subțiri de mătasă încoloră...

Cum să-ți scriu!?

Doamne, cum ți-aș putea scrie ca să vezi, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să simți în suflet urma acelei adieri imperceptibil de ușoară!?.

...Știi? Ai lipsit de-acasă, ast'noapte cel puțin două minute...

Am visat...

Se făcea, par-că, undeva, tare departe, un câmp, gol, nemărginit și liniștit...

Și se făcea ca și cum ar fi fost în altă vreme și'n altă lume, tare de mult...

Și par'că în mijlocul câmpului aceluia, aveam o casă imaginară, cu forme și dimensiuni fantastice și cu pereții de marmoră fumurie...

Și-n pustiul acela oamenii nu călcaseră nici odată...

...Căci pustiul era locuit numai de gândurile mele, reci, informe, înghețate și albe ca o împărăție de statui de zăpadă...

Și sufletul mi se cutremură ca un ocean în cari s-ar fi prăbușit, din neant, un soare aprins...

...Ș'apoi o liniște nesfârșită...

Ș''apoi un convoiu defluturi mari albi, cu aripi lenește-subțiri de mătasă incoloră, în sbor molatec spre vre-una din câmpiile cerului...

In noaptea aceia, dormind, te visam întâia oară.

Veneai, într'o cămașă albă-vaporoasă, curată ca aripa unui vis...

Și poporul gândurilor mele îngenunchià și-ți sărutà poala cămașei albe.

Părea că ești frumoasă, de o zguduitoare frăgeziune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părea că ești prima iluzie coborâtă pe pământul gândurilor mele...

...Și parca că tot concretul se risipise într'un nimic fumuriu...

Și par-că porțile vieții nu se mai deschideau asupra tuturor realităților, pentruca ochii sufletului meu să nu mai vadă tragica melancolie, în cari, ele, se cufund și mor chiar când sunt de o banalitate infimă...

...Și mi s'a părut — era o adiere de aripi albe și subțiri — mi s'a părut că tremurând-fierbinți...

...Și de voiu mai trăi o vecie voi simți pe ochii mei buzele fierbinți, tremurând ca două aripi...

...Și ochii mei, o vecie, vor lăcrima de fericire și de durere:

Nu?

S'așa de brutal și, greu — materiale, cuvintele!

...Când m'am trezit... eram în vremea și în în viața mea de-acum.

Am sărit din pat...

Pe masă scrisoarea ta de eri...

Am rămas cu ochii mari în depărtarile de infinit ale oglinzii.

Vedeam o față albă, buze arse...

Și fruntea părăsită de gânduri...

...Da! Răspunsul Dumitale este de-o gingășie îngenunchietoare..

Atâta gingășie sfântă, supra omenească, să mă crezi...

Duioșia, poezia din răspunsul Dumitale!.

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Par'că e cea dintâi rugăciune pe cari au murmurat-o preotesele idealului, când va, de mult...

Dumneata-eşti cea din urmă.

Şi cât de grosolan eu!

Şi cine ştie când voiu mai îndrăzni să viu să te văd şi dacă voiu mai îndrăzni vre'odată, după scrisoarea Dumitale!.

Prea mă simt nesfârşit de ridicol în faţa idealismului Dumitale...

Şi, crede-mă, cu suflet sfâşiat, îmi dau seama cât de nemilos, materializează şi sfarmă, realitatea, sărmanele iluzii omeneşti...

Ai călătorit milenii, halucinat, dup-o fantomă: n-o atinge: se risipeşte, şi vei cădea sfărmat!.

Idealul, numai la gândul imposibilei atingeri cu gândul ori cu carnea omenească, dispare ca un bloc imens de ghiaţă repezit în soare...

Mi-e groază şi mi-e milă de sărmană viaţă omenească...

...Sfărmarea idealului prin năzuinţa vană de a-l atinge!...

Câtă tragedie poate purta, şi sărmanul suflet omenesc!

Lacrimi!

Lacrimi vane!. Lacrimi omeneşti!

Lacrimi!

Lacrimi, răspunsului Val Vaniei, gingaş răspuns ca trupul nesfârşit de mult iubitei mele, şi ca un gând cari nu s'a născut, dornic şi dureros, din pământul minţii omeneşti!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iți îngenunchiu, Val-Vania, într'o profundă și tăcută adorare...

p. s.

...Uitasem să-ți spun: La revedere, Val Vania, la revedere, nețărmurit de mult iubita mea stăpână, la revedere...

N-am închis ochii de două nopți și n-am scris un rând: toate gândurile mele sunt îngenunchiate undeva, departe, în preajma dumitale...

Gândurile mele-ți sunt leagăn de mângâeri adormitoare...

Aș vrea Val Vania, să pot fi ciorapii tăi de mătasă, moi și albi ca puful, aș vrea să fiu cămașa ta de spumă...

Gândurile mele ți-au sărutat ast-noapte, genunchiul gol, fierbinte, alb, ca un vis de marmoră nemuritoare.

Iți doresc multă sănătate, Val Vania, și liniște îndelungă și profundă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

Errante, elle demande aux enfants d'alentour
une fleur qu'elle a vue un jour en Allemagne
Frêle, petite et sombre, une fleur de montagne
au parfum pénétrant comme un aveu d'amour...

. . . . . .

Mais cette plante est rare et l'Allemagne est grande:
Cependant elle meurt du regret d'un parfum...

— Sully Prudhomme — La Folle —

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deasă, ceața stăpânia, rece, cuprinsul zilei aceleia...

Bură.

Parcă se cufundase lumea într'o mare în cari curg, uriașe, fluvii de cenușă...

Era o zi de Octombrie, tristă ca un cimitir, primăvara, când dă frunza și mijește colțul erbii sub cel dintâi cer senin, cimitir părăsit într'o vale singuratecă...

Era o zi de Octombrie, când se duc la groapă, prohoditi de frunzele cari cad, cei bolnavi de piept, cei învinși de soartă, cei cu inima pustie, cei cu mintea sdruncinată, toată oastea celor cari au păsit în luptă goi, fără armură și cu portile sufletului date de perete...

Era o zi de Octombrie când coboară înserarea.

La geamul care da'nspre parc stătea Val Vania, întinsă pe o dormeuză...

Privea afară prin negura zilei de toamnă peste creștetele teilor goi.

Goi erau și trandafirii.

Și coviltorul ramurilor era ciuruit...

Și prin chioșc suflă vântul...

Și ochii aceia deschiși, găurile mari croite de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—foarfecul toamnei în plamida verdelui verii, păreau tot atâtea căi cari porneau spre împărăția morții...

Și Val Vaniei i se părù chioșcul, scheletul unui templu, sub cari se adăpostiseră, pribege, gândurile lui purtate în brațe de gândurile ei și cari, acum, a ars năprasnic...

Și, privindu-și sufletul i se păru că are o stranie înfățișare: atât de mult asemănătoare cu scheletul templului aceluia...

Era singură, ușa zăvorită, geamurile închise...

Și plânse...

Și plânse...

Cum plângi când te gândești la moarte întâi...

Plânse, plânse, plânse...

Injur stăteau risipite scrisorile lui: părea o odaliscă obosită, îngândurată, îndrăgită de feciorul puhavului sultan, și scrisorile păreau amintirile de acasă, floile cu cari văile Caucazului îi miresmară înfiorările dintâi...

Și plângea...

Și'ntindea, cucernic, mâna spre sfintele crâmpee allbe...

Citea un rând...

Murmurà un cuvânt...

Visa în jurul unei imagini...

Repetà cu glas melodios fierbinte dulci mângâeri necunoscute.

Și iar plângea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și șoptea încetișor, adormitor de dulce: — Te iubesc, Fum Aniu 'S a ta Fum Aniu...!

Și, spre altă scrisoare, întindea mâni tremurătoare...

Avù o clipă sensația că sufletul său este un pelerin obosit care îngenunche lângă necunoscuta floare, inexistență și imposibilă, răsărită din zăpezi pe un vârf de munte singuratec, ori la marginea unei oaze necunoscute uitată într'un nestrăbătut pustiu...

Avù sensația că se leagănă pe un fir de păr deasupra unui abis cuprins de neguri luminoase învălurate 'n nouri de armonii...

—...Doamnă Val, soțul Dumitale, eu bărbatul Dumitale, vreau să-ți vorbesc, chiar acum, cu Domnul Val stăpânul Dumitale...

—...Nu pot, nu vreau...

— Voiu sparge ușa...

— Păcat de ușă.

— Și de genunchii mei...

— Mai ales, desigur...

— Doamnă Val, deschide...

— Nu...

— Zadarnic, toate intrările sunt barate și toate eșirile...

— O! dar ai înebunit...

— eu sau D-ta?!

Și, cu scrisorile în sân, deschise...

— Unde-i?

...Și 'naltă, tristă, impunătoare și distinsă, ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mase în mijlocul iatacului: rochia de buduoar simplă, din moale, elegantă, scumpă stofă albă îi'n brățișa trupul, ușor, cu ondulări șerpuitoare: părea o colonadă desăvârșită, fumurie rămasă în picioare dintr'un templu dărâmat și care a biruit eternitatea, sub cerul Ioniei nemuritoare...

— Unde-i.

— Pretutindeni...

— Nu permit nici o ironie

— Nu ești stăpân gurii, sufletului meu...

— Sunt, sunt... Unde l'ai ascuns?

— Domnește, peste împărăția sufletului meu...

— Doamnă ești nebună și nu-ți permit...

— Prea bine...

...Și Dommul Val, alergând cătă prin șifoniére, pe sub-pat, răsturnă dormeuza, aruncă priviri iscoditoare pe după tablourile din perete.

— A sărit pe geam, golanul... le deschise... Privi lungul zidurilor goale, pustiul înegurat al înserării...

— O să-ți rup coastele, golan descreerat...

Și-amenință cu pumnii spre parcul tăcut spre golul șoselei Kiselef...

— Doamnă vreau o explicație...

— Prea bine...

— Terîbilă...

— Prea bine...

— Dar fără ironie că vă răpăd pe geam afară. Doamnă, de aici dela etaj...

— Prea bine... sunt gata și aștept...

Și Val Vania aștepta cu o liniște spăimân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tătoare nuanțată cu dispreț, înfiptă în mijlocul odăii...

— Și vreau răspunsuri scurte, limpezi, precise, pe'nțelesul tuturora...

— da, prea bine...

— Doamnă Val, iubești pe Fum Aniu?!

— tu zici!... Cine știe?!

— Toată lumea știe...

— Prea bine, să fie sănătoasătoată lumea...

— Ești amanta descreeratului cu gărgăuni?!

— Nu! e lumea plină de amante vulgare și eu nu fac parte din ea...

— Minți...

— Prea bine...

— Minți...

— Am auzit. Prea bine-am zis...

— Iți bați joc de mine! Iată...

Și-i întinse un petec de hârtie...

— Citește, citește ori ascultă să-ți citesc eu: Nevasta Dumitale este amanta lui Fum Aniu. Incornoratule, prosit!

— Doamnă Val...

Răcni ca un taur și-și înfipse ghiarele în brațele Val Vaniei...

Liniștită, tot liniștită, se smulse din mânile lui.

Și'n clipa următoare sufletu-i era furtună mugitoare...

— M'atingi? Te pălmuesc, Domnule Val: Ai auzit: Te pălmuesc deși nici odată n-am dat palme nimănui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Te pălmuesc eu, Doamnă!

— Prea bine... Sunt gata...

Dar se opri la trei pași în fața colonadei fumurii cari biruise veșnicia....

Val Vania era acum profund liniștită....

In ape adânci, se rostogolise un bolovan.

Il înghițise profunziunile...

O bulboană de o clipă...

Și apele adânci își netezira lucrul întins peste adâncimi.

— O! Știe toată lumea... Ori cine aputut scrie scrisoarea asta... Toată lumea...

— Nu va mai intra în casa noastră Domnul Fum Aniu...

— Da...

— Înțeleg: Doctorul Timuș, profesor Universitar... Șerban — mare avocat... Să vie Maran, — bancherul Maran... Nevestile proprietarilor din protipendadă... Să vie...

— Da, da... să vie...

— Dar, Fum Aniu? Cu ce se ocupă Fum Aniu? Tae frunze la câni... Bani, moșii, slujbă mare?! Nici n'are măcar vre-un moș senator!... Iată Petronila... N'are nimic... Dar e nepoata verișoarei fostului ministru, răposatul — Dumnezeu să-l ierte...

Și Domnul Val alergă cu pași giganți prin odae, vorbind învălmăcit, crăcnind, scurt...

Fața-i roșie, grasă, mare, informă și rotundă părea o varză roșie îndesată în care târnăcopul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Dumnezeu încercase conturul celui dintâi nas omenesc...

— Mamia, Domnul Maran...

— Vin peste un sfert de oră... Spune-i s'aștepte Silvanira...

Și Domnul Val crâcni scurt, grohăitor...

Și, eși...

— M-am hotărât. Îți voiu spune peste 2 ore... Da, când mă 'ntorc îți voiu spune.

— Prea bine.

— Și altă hotărâre nu va fi...

— Prea bine.

— Peste 2 ore.

— Prea bine.

— ...Maran, te rog spune lui Fum Aniu...

Spune-i că ți-a spus Dl Val să-i spui, și bărbatului meu spune-i că, rugat de mine l-ai înștiințat pe Fum Aniu ...

Intră D-l Val...

— N'ai plecat...

— Nu... Dar m'am hotărât definitiv...

— Prea bine...

Si 'n tot ce spunea Val Vania era o nepăsare sfâșietoare, un dispreț invizibil.

— Plecăm la Nisa peste patru zile.

— Prea bine...

Și ca un clopot imens care cade greu și se sfarmă pe lespezile unei cathedrale și stârnește nesfârșite ecouri sub chaoticile bolți, vorbele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-lui Val răsunară prelung și cuprinseră infinitele subterane prăpăstuite în sufletul Val Vaniei.

Și poate pentru asta într'un târziu, dup-o nesfârșită tăcere, când auzi vorbele D-lui Val:

— Domnule Maran, te invit să cinezi cu noi în sară asta.

Val Vania murmură abea auzit:

— Plecăm la 'Nisa peste patru zile... Prea bine...

...Răsunau ecouri nesfârșit de depărtate sub cine știe care boltă a necunoscutelor profunde subterane...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

...Dați glas suferinței:
Durerea ce nu isbucnește face
să tremure inima până se
rupe...

— Shakespeare —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

7 Octomvrie.

M-am întâlnit eri cu Maran...

Şi mi-a spus:

1. D-l Gheorghe Val a primit o anonimă—cert —un bun prieten — în care se spune că D-ta eşti amantă — eât vulgar! — lui Fum Aniu, cari nu mai poate veni în saloanele Dumitale...

2. Val Vania pleacă, pentru iarnă, la Paris, ori Nisa...

Şi atât...

Calea Victoriei era o revărsare de lume — un şuvoiu grăbit.

Maran tăceà... Tăceam şi eu...

Mergeam în neştire...

Poate gândeam...

...Am jicnit dureros şi nevinovat, oameni străini, şi asta mă doare cum minte omenească nu-şi poate închipui.

...Şi vor trece anii şi mă va durea mereu...

Val Vania, mi-e sufletul o plagă de răni îngrozitoare...

Mi-e sufletul sdrobit şi am senzaţia că mă cufund, mă înec în ridicol, care se târăşte după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mine, neobosit, nedespărțit ca trena unei rochii...

Da, da,... în isolarea mistuitoare în cari m'am exilat, am mereu această senzație iritantă, înăbușitoare:

...Mă înec în ridicol...

...Și e 'n grozitor, cum nu se poate spune, Val Vania...

Toată viața am fugit de comun, de banal, de ridicol...

Și-acum să mori înecat în acest ridicol înspăimântător!.

E peste puterile mele...

Și cât mă doare, pentru tine, Val Vania!.

Și pentru mine!.

Pentru mine?!.

Dar toate drumurile cari duc spre inima mea sunt împotmolite....

Cel dintâi convoiu de dureri îngenunchiat pe cale, nu s'a mai ridicat și... la o cotitură, drumul șimturilor mele a fost baricadat...

Și convoae, mereu altele, care veneau alergând și-au frânt genunchii lângă prima baricadă, care era la cea mai tăinuită poartă a sufletului meu...

Unde sunt armatele de lucrători, să desfunde drumurile prăbușite, cu casmalele virgine?...

...Și cât de îndărătnic, cât de absurd, și cât de fantastic, construisem înlăuntrul zidurilor sufletului meu, o cetate măiastră de vise ireale!...

Și cum o credeam mai reală decât toate realitățile cari, desgustător, mă 'n conjurau!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Visam — și cât de precise contururi prindea lumea visurilor mele! — că sunt cu tine, că suntem amândoi, într'o lume fermecătoare și necunoscută...

Și, o iarnă fantastică coborâse peste întinderi: zăpada coborâse albă, înfoiată peste frunzele codrilor cari nu s-așternuseră încă, pământului.

Și codrii, îngenunchiați, își coborau frunțile albe...

Și ningea mereu, cu fulgi mari, în toată întinderea zării: coborau par'că munți plutitori de zăpadă albă.

Și'ntr'o căsuță infimă, troenită sub nămeți, sufletele noastre singure, albe ca zăpada de-afară, în fața căminului, ascultă glasul focului și ritmul fulgilor de-afară, încleștate, desprinse din realitate, de vârtejul unei fericiri supra. pământene...

Și vara, în regatul căsuței mele mici, izolată de lume și de viața, erai regina codrilor de trandafiri... Erai crăiasă peste împărăția visurilor mele, peste împărăția simțurilor mele...

Val Vania, viața viselor este...

— ...Ascultă, Fum Aniu!. Ești un sesibil, un delicat, un sentimental... Spune-mi drept: iubești pe Val Vania?!

...Deci eram tot pe stradă cu Maran...

Câtă vreme trecuse?!

Priviiu înainte....

Tăcui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ne 'ntoarserăm...

Te-am zărit, venind, de departe, încet, pe trotuarul acuma, gol.

Tremuram.

Un huet care poate fi la fel numai cu acel al convoiului caravanelor morții, plutea sub-bolțile sufletului meu...

Voiam să-i țip în urechi un da care să-l înfremenească pe dânsul și să mă îngenunche pe mine lângă picioarele Dumitale...

Și D-ta veneai, erai la câțiva pași, cu toate zâmbetele moarte...

Și-ai trecut ca să te văd cine știe când...

Și poate nici odată...

Și-am mințit, cu un cinism care mă 'nfioară și pe mine:

— Am iubit pe Val Vania?! Aș iubi-o dac-aș fi iubit-o. Nici odată n-am iubit pe Val Vania...

...Și m'am despărțit repede căci sufletul mi se coperise cu o perdea de lacrimi cari porneau, buluc, spre ochi...

Și unde va, acasă, în casa mea goală ca un sicriu nou, cu ușa ferecată, am plâns, am plâns, cât nu trebue să știi D-ta nici odată...

Pentrucă... mă doare...

Ești în sufletul meu ca o imagine prinsă într'o galerie uriașă de oglinzi paralele...

Nu voiu mai călca în saloanele Val Vaniei...

Și mă cufund mereu în mine, tot mai afund, de-mi pare tot mai temeinic, c'am rămas în viața mea, uitat de alte vremuri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vei călători spre alte orizonturi, Val Vania!.
...Şi ce va fi?.
Cine ştie!
Eu ştiu numai, că nu te pot urâ şi nu te pot uita nici azi, nici mâni şi,... nici odată...
Te rog îngenunchi să mă ierţi că nu te pot uita.
...Dacă lumea întreagă s'ar repezi cu ghiarele să te smulgă din sufletul meu, să-l sfâşie ca să te smulgă... ...sufletul meu... sufletul meu.
Sufletul meu, risipit înţândări, ţi s-asterne la picioare, ca un popor de dureri, îngenunchiat la poala unei icoane adorate, de dureri isbăvitoare...

10 Octomvrie.

Iţi trimit scrisoarea, sfântă scrisoare, unica scrisoare, sfânt suflet, sfânt...
Şi despărţirea asta 'mi dărueşte, îmbielşugat, atâtea suferinţi.
Mi se distramă sufletul.
Ştiu pentruce-ai cerut unica scrisoare şi totuşi te întreb...:
...Cum te-ai îndurat să-mi impui despărţirea asta?.
O citeam în fiecare sară, în locul rugăciunii...
O citiam mereu şi te vedeam pe tine zâmbind trist printre rânduri şi mă'nvăluiam în tot farmecul frumuseţii tale, mă cufundam în lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

sufletului tău, cu aceste scumpe sfinte foi de hârtie — îndurerătoare sfărmături de suflet, — mă pierdeam rătăcit sub orizontul depărtărilor largi, melancolizat de agonia crisantemelor...

I-așa de tristă această lună a crisantemelor!.

De ce mi-ai cerut-o?

Și aș fi vrut s-o am pentrucă, o citeam mereu cu un fel de beție sfântă, nesfârșită.

Voiam s-o văd mereu...

...Cum privesc maniacii religioși, fanaticii credinței, un talisman sfințit...

Aș vrea să viu să te rog...

În fața Dumitale, după sângeroase sforțări de voință, rămân mut, tremurând, înecat de emoție, de iubire, de nebunie sfântă... Și nu mai pot veni!...

...Și ...Iți trimit scrisoarea:

Fie voia ta!.

...Și-ți îngenunchiu și sufletul meu își pleacă ușor cupa albastră și-ți varsă pe picioare, pe trupul sfânt, pe sufletul tău minunat, pe toată făptura ta iubită până dincolo de hotarele suferinței, nectarul nețărmuritei sale iubiri...

Și țărâni, se sfarmă lângă picioarele tale, cupa azurie!.

12 Octombrie.

Te-am visat ast'noapte, iarăși...

A doua oară, în aceiași noapte, dup'a câta oară?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce sunt visele nopții? Vai Vania, ce sunt, căci sunt?

Nu cred în nimic din tot ce supne despre ele, Doctorul Vaschide. Cunoști: „Somnul și Visele".

Și totuși cred în ele. O forță misterioasă mă aruncă în volbura acestei credinți întunecate...

Din tot ce s-a spus și s-o mai spune este sigur un lucru: și visele vor rămâne în împărăția tainelor eterne, dincolo, de marele porți...

Și...

Erai bolnavă greu...

Intinsă pe-un pat alb în necunoscute locuri....

Un pat de formă bizară...

La cap străjuiau tremurătoare două flori de lotus...

...Acum patul tău luase forma unei flori de lotus...

Stăteai cu ochii închiși dureros și cu un zâmbet sfâșietor încremenit pe buze...

Erai frumoasă de nespus...

Eu stăteam îngenunchiat la poala florilor de lotus, încremenit într'o disperare mută...

Și potirul exoticei flori s'a desprins dela pământ...

Și călătorind spre cer s-a risipit într'o imensitate de lumină...

Și, m'am despărțit de lumea de afară, cu ziduri de cărți — cărțile sufletului:

...Gustave le Bon, Fèlix le Dantec, Lombroso, Boutroux... Și alții, câți?.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi, după o zdrobitoare călătorie în ţara acestor uriaşi preoţi ai desolării — sărmani făuritori de gânduri! — am rămas cu aripile sufletului smulse şi îngropate şi troenite într'o carte de Maeterlinck.

Spune acolo:

...„Şi dacă vre unul ne-ar pune înainte vreuna din acele definiţii ce se numesc ştiinţifice, fiecare cuvânt din definiţie va multiplica încă necunoscutul şi va deschide, din toate părţile, neprevăzute porţi asupra nopţii nemărginite... Dacă nu cunoaştem nimic din esenţa, din soarta, din viaţa unui strop de lumină obişnuită, ale cărei elemente, fură făurite cu toatele de noi, a cărei isvor, ale cărei pricini apropiate şi ale cărei efecte sunt cuprinse într'o băşică de cristal", — deschide larg porţile sufletului, ori ferecă-l năstrusnic Val Vania, ferecă-l!. — ...„cum să ne aşteptăm să pătrundem neînţelesul unei vieţi ale cărei elemente, cele mai simple, sunt situate la milioane de ani, la miliarde de leghe de înţelegerea noastră?"...

Deci: trage sufletului nepătrunse obloane!.

...Să nu viseci, treaz fiind, să nu visezi!.

...Nu te lăsa furată de meditaţii!

Nu citi cărţile filozofilor.

Te îmbolnăveşti fără lecuire!.

Te cufunzi în nesfârşitul hău, hăul imens, fără dimensiuni, fără contururi, imperceptibil, şi te îneci în marile fluvii pe cari profunda desolare le revarsă pe inexistentu-i cuprins nemărginit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ BCU CLUJ

Nu visa!
Trăcște viața plantelor!.
Și nu...
E încă purtătoare de durere viața lor.
Fii asemenea lucrurilor...
Nu te lăsa furată de meditații!
...Și, râzi la porțile cugetării, râzi, dar ia seama să nu te fure plânsul râzând, că-ți sfărâmi sufletul plângând...
Ia seama, Val Vania!.
Trage obloanele!.

17 Octombrie.

Vrei povestea trandafirilor de azi?
...Când nu te-am mai văzut, eri, după ce atâtea clipe te-avusesem, întreagă, vie, reală, în ochii și'n tot sufletul meu, care te înconjură, îmbrățișă, diafan, cu toată lumina firavă de afară, — am pornit cu inima pustie, smulsă din mine, de cum te-ai depărtat, pe străzile pline de praf și de soare...
Dup-amiaza de toamnă, luminoasă și caldă, era de o nesfârșită melancolie...
Și vreme multă, am rătăcit în vag și 'n imprecisiuni fugare.
Inserarea coborâ, calmă.
Pe o stradă liniștită, în grădina casei unui necunoscut, zâmbiau trist, sfios, trandafirii.
Erau, albi, Trandafirii, albi-albi, fumurii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I-aș fi vrut, pe toți, îngenunchiați lângă genunchii Dumitale și-având pe 'ngânduratele petale, sufletul meu risipit, în stropi azurii.

Și m'am dus să-i cer ca să ți-i pot oferi, azi, cu mâni și sufletul tremurând. N-am îndrăznit, Nu se poate... Nu se mai poate. Ți-i aduce bătrânul comisionar.

...Mi i-a dat un bătrân alb cu vorbele:

—...Iat'un călător strein pe cari-l opresc în drum trandafirii!.

I-am sărutat mâna tremurătoare și sbărcită...

Și par'că tremurau toți trandafirii ca niște fluturi mari prinși de vijelie.

Și i-aș fi vrut pe toți îngenunchiați lângă genunchii Dumitale, cu petalele grele, încărcate cu toate visurile copilăriei mele...

...Erau par'că 'nfloriți în țara iubirilor cari mor timpuriu...

Pe țărmurile acelei ape care mă fură spre adâncuri, apă profundă, fără valuri și fără culoare:

...Melancolia...

Îți trimit cu dânșii, toate dorurile mele...

...Și sufletul meu întreg...

20 Octombrie.

...Deci vei pleca!

..Departe, departe!.

Și eu voiu rămâne pustiu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu-ți poți tu închipui cât voiu rămâne de singur și cât de pustiu!

Pustiu, ca un codru imens căruia i-au pribegit toți cântăreții, i-au sburat, smulse de vânturi, toate frunzele și i-au înghețat toate isvoarele.

...Și singur, singur că ecoul pe cari-l stârnește, un ram care trosnește de îngeț și cade, singur, într'un codru pustiu, iarna...

Fum Aniu...

p. s. Aș dori să ai în viața Dumitale atâția ani buni, câte lacrimi mi-au curs, în taină, aceste două nopți, pe icoana Dumitale și pe altarele amintirilor... Ți-aduci aminte, cum mi-ai spus odată sfâșietor de trist?!...

— „Crezi, Fum Aniu, că un suflet poate muri de dorul amintirilor!? Crezi asta, Fum Aniu?!

...Și că parfumul amintirilor se înalță din grădina palatelor morții?!".

Val Vania! Val Vania!...

Cum trec anii!.

Val Vania!.

Sărman suflet omenesc!

Val Vania!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1 Decembrie.

Nu știu dacă se pricepe ceva din tot ce'nchid, aici, în rândurile mele.

Gânduri înlănțuite!...

Nu știu! Nu știu...

Știu numai că ast'noapte, te-ai coborât asupra mea ca un nor de miresme-amețitoare, că n-am putut închide o clipă ochii, și că mă simt tot mai slab și mai învins în lupta mea cu mine!

Zilele, în vălmășagul vieții, trec...

Dar, nopțile!

O! Calvarul nopților nesfârșite!.

Afară e vijelie năprasnică, Val Vania.

Dar tumultul vijeliei din sufletul meu!

E miezul nopții...

Nu pot scrie...

Nu mai pot nici scrie, nimic...

Și ce liniște măreață-mi coborau în suflet, nopțile, altădată!...

Mi s'a părut că ți-am auzit prin noapte glasul. Și par'c-ai râs, departe, departe, pe-un țărm de mare caldă și albastră și senină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Da, departe, nesfârșit de departe, în clipa ce-a trecut adineaori, râdeai frumos și... sfâșietor...

...Mi s'a părut: biet suflet sdruncinat!

Trei, după miezul nopții!

Stau dinainte cu două cărți.

Citesc...

Vreau să citesc...

„Viața lui Beethoven": Romain Rolland.

„Grădina lui Epicur": Anatole France".

Mă chinuiu să citesc...

Să strivești un om iubit, pentru o chimeră!.

Val Vaina, ai citit povestea „Maurului din Veneția", o tragedie, nemuritoare ca tot ce a scris Shakespeare?

Dar n'are nimic aface cu noaptea asta chinuită și nici cu vijelia din sufletul meu...

Să citesc, dar:

...„Nous mettons l'infini dans l'amour...

Ce n'est pas la faute des femmes"...

O! rândul acesta isolat!.

Cum vâjâe furtuna de-afară!.

Nu pot pricepe în noaptea asta gândul lui Anatole France...

Să 'ncerc biografia...

ora cinci dimineața...

Citesc...

Adică sunt tot la pagina 12, unde eram și-asară în volumul lui Romain Rolland...

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Furtuna, furtuna!.

S'aşa de singur în mijlocul capitalei...

Şi mi-i aşa de frig lângă focul ce dudue în sobă!

Mă'ncovoiu sub greutatea furtunei din sufletul meu!.

O! de-aş putea să-mi plec capul, să-mi adorm sufletul, moale, odihnitor în poala ta sfântă, ca pe-o pernă de vrăji...

Furtuna, furtuna din sufletul meu!.

Zorile! Zorile!

Şi se ogoae, obosită, furtuna de afară...

Tu dormi, acum, liniştit, Val Vania...

Lângă patul tău 'ţi'ngenunchiu şi-ţi sărut mâinile amândouă, cu dorurĭ îndurerătoare şi cu...

...religiosităte profundă.

fum...

3 Decembrie.

Mi eşti dragă, îmi eşti dragă, îmi eşti dragă!

Mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor!.

...Şi n'aş vrea să-ţi poţi închipui:

In ce fel te iubisc: iubirea mea te împresoară cuceritoare, cum împresoară vesnicia viaţa muritorilor, trecătoare.

Şi cât: sufletul meu sfărmat, s-aşterne pretutindeni înaintea paşilor tăi, ca să calci pe dânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și să nu ți se pară prea rău și prea tare, pământul.

Și pentru asta n'aș vrea să simți cum, fără vrere, sufletul meu îți cuprinde și-ți strânge genunchii și cum, risipit într'o ploae de sărutări fierbinți, îți troenește, în fiece clipă, și ochii și gura și trupul întreg și sufletul Dumitale!...

Iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă!

Și uită-mă și urăște-mă, disprețuitor, cu înversunare și..., la revedere, stăpâna mea fermecătoare, la revedere...

p. s.

...Cât de mult doresc, vieții Dumitale, toate fericirile pe cari nu le cunoaște întregi și deplin, pământul!.

...Și cum sufletul meu își cerne, risipită, viața și toată iubirea peste grădinile înflorite de fantazia mea, în parcul frumuseții Dumitale!.

...Și cât de mult seamănă această îmbielșugată risipire, dureroasă nesfârșit, cu cernerea cenușei fumurii, pe cari o lasă 'n mers, pe drumul lor, planetele ce ard, și mor arzând încetișor, și-o risipesc apoi în pulbere nevăzută aurie, peste culmile veciei, cari n-au cunoscut pasul morții, niciodată!.

5 Decembrie

Val Vania, stăpâna gândurilor mele!

Val Vania: Verset biblic! nemuritoare stanță!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am în suflet sensații pe cari sufletul nu și le poate nici sieși lămuri...

Val Vania, peste sufletul meu s'a coborât o tristeță care nu poate fi prinsă 'n cuvinte:

...Sfâșierea unică ce va fi mistuit trandafirii răsăriți pe țărmii Cyprului, sub pasul divinei călătoare, când din drumul valurilor spre Olimp, se va fi hotărât să pornească, fatală cale 'ntoarsă, dela Cypru la Cythera...

Val Vania, Val Vania!.

Am trecut azi cu trupul pe lângă palatele tale pe drumul pe cari-l bat mereu gândurile mele...

Și drumul a fost mai copleșitor decât toate drumurile de pe munții meditației, decât drumul larg și lung, pustiu, imens, singurul drum care tae dela un cap la altul nemărginită împărăție a morții...

Val Vania, Val Vania!.

Am stat locului...

Bătea rece vânt de iarnă...

Era pustiu geamul și oblonit — geamul prin cari vedeam trandufirii mei străjuind în jurul frunței tale, în preajma valurilor gândului tău luminos, când treceam târziu, neștiut de nimeni, neștiut de tine, în seri nemuritoare...

Obloanele sunt sgâriate și stropite cu picuri mari și roșii: în fiecare sară, ca un stol de pasări oarbe-albe, gândurile mele fâlfâe lângă fereastră, lovesc obloanele din aripi și cad însângerate.

Lângă ziduri, Val Vania, stau, troeni, gândurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mele moarte, lângă ziduri, Val Vania!.

Ca pasări albe în nesfârşite stoluri...

Şi 'n geamul acela fermecat, înfloresc tainic, mereu, trandafirii!.

Val Vania, Val Vania!.

...Vor înflori trandafirii pe toate cărările lumii şi 'n toate primăverile vieţii, numai în grădinile sufletului meu, nu vor mai înflori nici odată trandafirii...

...Mă voiu îndobitoci, poate, sub îngenunchierea grosolanei suferinţi, şi, va fi, peste mai multă ori mai puţină vreme, în locul sufletului meu, un desgustător cadavru ambulant, cari, totuşi, şi-atunci, se va sforţa să poarte pe faţă haina veseliei, când sufletul se va îneca în hohotul lacrimilor, pe cari, nimeni, nu le va vedea, nici odată...

Va fi bine...

Şi linişte ca dup'o furtună cu naufragii, pe mare...

...Şi când voiu muri, mai de vreme ori mai târziu, chiar dacă peste sufletul meu se va fi boltit carapacea cenuşie a idioţeniei, voiu duce cu mine, în golul care fusese odată sufletul meu, pe cărările altei lumi cari-mi va da mult dorita alinare, imaginea sacră a sufletului şi trupului tău, iubit până dincolo de marginile puterilor omeneşti.

Val Vania! Trupul tău este imaginea fluidă şi... concretă a armoniei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Val Vania! Trupul tău este un gând ciselat în marmoră cu dalta fantaziei...

Val Vania! Tu ești trandafirul cypric — cel dintâi și cel din urmă — răsărit pe tărmii sufletului meu, sub pasul divinei călătoare!...

6 Decembrie

Voi muri de nostalgia îngândurării Dumitale...
Doamne, ce va fi?!
Nostalgia zâmbetelor Dumitale!.

7 Decembrie.

Ce zi bună!
Doamne, ce zi bună!
Te am văzut real, vie...
Întâmplarea, neînțelesul, nepătrunsul care pluteste peste viața omenească mi-a trimis în cale imaginea Dumitale...
Te văd fără să fii, așa cum treceai odinioară, când erai, pe căile Capitalei...
Întâmplarea!.
Slavă întâmplării!.
Ai trecut în automobil pe aripa unei clipe...
Ai trecut...
Și-acum pustiul este și mai nesfârșit.
Și ploaia de-afară care-a 'nchis toate orizonturile și înăbușă sufletul tăindu-i toate cărările

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

ce-l smulg pământului spre luni de nesfârşită visare senină...

Cât de sfâşietor de triste vor fi fiind acum zâmbetele Dumitale!.

Iată am o carte a Dumitale...

A rămas la mine.

O carte iubită Dumitale...

Poeziile „divinului Sully", cum îl numeai D-ta.

Cu câtă beţie mă străduiesc să pot păşi, în cartea asta, pe urma paşilor Dumitale!.

E multă vreme de când odihnea în poala dumitale:

Erau pe atunci zile senine...

Trecnite de iluzii...

...Şi cum au trecut frumoasele zile!.

...Şi-ţi îngenunchiu acum şi de apururi împărăţia dorurilor mele.

8 Decembrie.

Astăzi zi splendidă, senină, alinătoare şi tristă ca farmecul zâmbetelor Dumitale...

Nostalgia zâmbetelor Dumitale!.

...„Trăsnetul loveşte munţii înalţi".. spune Seneca undeva...

Şi de ce mi-am adus aminte? De ce?

9 Decembrie.

Aş vrea să mă pot smulge ...urâtului...

Imensului urât!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vreau să-mi alin sufletul cu undele adormite din eul Dumitale pe paginile poetului cântat de Dumneata...

Gingăşii de o nesfârşită melancolie!.

Dar nu.

Ce-aş puteà scrie despre armonia poeziei lui Prudhomme...

Se poate scrie despre ...armonii?

Se pot percepe: atât...

Versurile poeţilor de rasa lui, nu se citesc...

Ele au un ritm înfăşurat într'o atmosferă de vag care 'nvălue sufletul, îl îngroapă în imprecisiuni mai uşor conturate decât valurile melancoliei...

Sunt armonii fără cuvinte...

...Câtă dreptate are „divinul Sully":

...„Cette mascarade immense des vivants"...

...O turmă sgomotoasă de canalii...

...Sunt atât de abătut că, vezi, nu sunt în stare să-ţi trimit decât gânduri ciopârţite...

Gândurile mele!

Ciopârţite, mutilate, înhumate ca pe-un câmp peste cari au trucut bivolii greoi, în turme nesfârşite, florile de păpădie...

10 Decembrie.

M'am gândit mult şi cred, pentru mine: — m'am gândit îngenunchiat lângă întrebarea Dumitale: este suflet fantazia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Este suflet fantazia — suflet eterizat în unde plutitoare... M'am gândit mie'mi să răspund.

Este suflet — numai suflet...

...Ca norii, cari plutitori pe bolțile nemărginirei nu sunt decât: mările, oceanele smulse dintre țărmii pământului și... fumul lacrimilor lumii...

Și iată pentruce, cred eu, pentru mine, se poate gresit pune întrebarea:

Este suflet fantazia?

Ori plutește peste nemărginirile lui, la înălțimi amețitoare și fără nici o legătură cu dânsul, ca niște valuri diafane și moarte de puf.

...Ți-aduci aminte ce zi era când sufletul Dumitale și-a conturat fluida întrebare?.

Par'că era un fulg sublim coborât pe pământ și 'n calea vieții noastre din norii fantaziei...

Și par'c-au trecut de-atunci nesfârșite veșnicii.

12 Decembrie.

Azi, m'am trezit mergând, pe drumul care duce spre palatul Dumitale.

Făr'să știu, făr'să vreau...

Și'n jurul lui curg, melancolice, nesfârșite, apele uitării...

Veniam la tine...

Nebun!.

Aș fi vrut să-ți spun!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Nimic n'aveam să-ţi spun...

Copleşit de urât am scris şi am rupt atâtea scrisori ast-noapte, — o literatură de scrisori, Val Vaniei...

Şi le-am rupt..

Mi-e teamă să nu cobori pe ele, unda zâmbetelor Dumitale, distinse şi austere.

Şi le-am rupt...

Vezi, mi-e dor de farmecul pe cari-l împrumutai vieţii, în preajma dumitale...

Mi-i urât!.

Şi mi-i dor de tot ce a fost...

Şi n-aş vrea să ştii cât, pentrucă, poate atunci, te-ar îngenunchia urâtul, ca pe mine...

Aş vrea să fiu, nesfârşit de mult, în preajma Dumitale!...

Şi-aş vrea să te văd mult, mult, mult, să te aud, să simt prin aer vibrările infinite pe cari le stârneşte pasul tău uşor...

O! Am rătăcit atât prin parcurile suferinţei — prin splendidele parcuri imense!.

...Şi nu se poate, fatal, nu se poate, şi mă cufund într'o singurătate tăcută, ucigătoare, din care nu-mi voiu putea smulge sufletul întreg, sănătos...

Gândeşte-te!.

...Să porţi; zile şi nopţi întregi, vie, imaginea Dumitale, persistent, fermecat de sfinte înfiorări, s'o am în mine, pretutindeni, ori unde lângă mine, pretutindeni în sufletul şi 'n trupul meu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

și să nu poți cuteza să te desprinzi, pentrucă te-ar sfărma sforțarea, și totuși să nu înebunești?!

Gândește-te: e în afară de ori ce închipuire...

Veneam la tine.

Aș fi vrut să-ți spun...

Nu vreau, n-aș puteà să-ți mai spun nimic, sfânta mea stăpână, n-am vrut să-ți spun nimic, îndurerătoarea mea stăpână dragă!...

...Imensele, splendidele parcuri!...

15 Decemvrie.

Mi-e greu de viață și de oameni...

Mi-e sâlă de mine însumi...

Se va sfârși...

Trebue să fie undevà o îndurare isbăvitoare suferinței...

In afară de noi?!

Unde?

Dar dacă ea nu este decât în sufletul meu?!

Val Vania!

Te rog să te gândești, îndurător, Val Vania:

Sufăr, sufăr pentrucă îți prilejuesc suferinți...

Dumitale, suferinți sufletești, pe cari nu le meriți, nesfârșit de scumpă, Val Vania...

Ascultă, Val Vania...

— O! dac'aș puteà să-mi răcoresc sufletul la îsvoarele cerului.

...Am eu dreptul să-mi sprijin umbrele sărma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nei mele fericiri, pe durerile, pe nefericirea altuia, ori cine ar fi acel altul?

Nu! Nu! Nu!...

Îți poți închipui cât de mult mă doare vina asta?

Și că răspuns, afirmativ, nu este, nu poate fi...

Și pentru asta, Val Vania, te rog în genunchi, cu toate puterile sufletului meu îngenunchiate lângă genunchii Dumitale, să mă urăști, să mă urăști cu toate puterile sufletului, să reversi oceane de pământ topit și opac, s'arunci peste amintirea mea munți de uitare...

Trebuiă să cufund în mine iubirea aceasta și D-ta să nu știi nici odată, chiar dac'ar fi trebuit să-mi sdrobesc și sufletul sub nemărginita ei greutate... Pricepi, Val Vania:

Nu trebuiă să știi nimic, nici odată, despre iubirea asta, chiar dacă în ea s'ar fi cuprins lumea întreagă și viața Dumitale...

Pentrucă, tăcut, ascuns, Dumneata suferi și mi-e milă și nu vreau să suferi, Val Vania, nu vreau!

Aș vreà, acum, numai să poți simți câtă milă, câtă nesfârșită milă este în iubirea mea, pentru Dumneata...

Nu sunt două iubiri la fel, deși mereu și pretutindeni i-acelaș sentiment, constant acelaș și infinit de variat.

Ș'apoi oamenii iubesc fragmentat,... corporal,.. incidental...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar sufletul meu,...: este o imensă sferă incandescentă...

Dar la ce bun, banalitatea asta: rup fraza cu desgust...

Nu fii supărată...

Râzi, râzi, râzi!

Cufundă-te într'o orgie de râs risipitor!...

D-ta râzi atâta de frumos că-i o nesfârșită tristețe în râsul Dumitale...

Și-atât de rar râzi, Val Vania!

Și-atunci, mă'nvălue un potop de lumină bună, fierbinte, cari-mi face bine, mi-alină sufletul...

Pentrucă dinții Dumitale par niște petale de margaretă albă rânduite cu o seducătoare armonie în crăpătura unei rodii roșii...

Când te văd răzând, am sensația că sufletu-mi coboară dintr'o iarnă rece, întunecată și polară, într'o zi senină și caldă pe malul unei mări dela sud.

Râsul Dumitale i-atât de învăluitor!

Și râzi atât de rar!

Când voiu murì, simt că sufletu-mi se va cufundà în infinit, pe valurile de lumină caldă ale râsului Dumitale...

Mi-e dor să te mai văd răzând...

Aș vrea să te aud râzând...

Aș vreà să mor, la cap cu apoteoza zâmbetelor Dumitale, încremenite pe pragul râsului fierbinte!...

O! să te-aud!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Să te văd!

Copilării!

De te-aș fi văzut numai odată și nu te-aș mai vedeà nici odată, voiu duce cu mine, împlântată adânc în toate fibrele făpturei mele, vie, fermecătoare și fierbinte, imaginea Dumitale...

Te-am visat, — aţipisem în faţa acestor albe hârtii — te-am visat: dar a fost o fugară arătare de-o clipă...

Treceai, încet pe malul mării...

Ochii îți ardeau în focul gândurilor...

Aveai pe faţă umbre grele de întristare...

Doamne, durerile mele sunt un nor de fulgi...

Doamne, durerile Val Vaniei, în sufletul meu sunt grele, istovitor de grele, ca niște munți de piatră.

Ajută, Doamne, să pot purtà durerea Val Vaniei!...

23 Decemvrie.

Iată cele mai grele rânduri pe cari le scriu de când te cunosc...

...Grele ca niște visuri de piatră...

Și nici n'aș îndrăsnì să le scriu dacă n'ai fi pierdută în depărtări atât de nemăsurate...

Și nici, dacă n'aș fi hotărît, fără șovăire, să arunc în foc aceste file de jurnal, aceste slabe aripi albe pe cari trimit neființei, atâtea sfâșieri cari nu-și găsesc alin, sub toga sufletului meu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc 178
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ascultă, îți spun încetișor;

Pleacă ușor urechea spre glasul depărtărilor și cu fața umbrită cu înfiorări de îngândurare, ascultă fără de oboseli și fără sforțare:

Sufletul meu este o împărăție de marmoră albă, fantastică și fierbinte, în care, crăiasă legănată în mângâeri alinătoare și lumii acesteia necunoscute, ești Dumneata, coronata gândurilor mele...

...Mi-aduc, deapururi, aminte:

...Trebuiau să mai treacă două zile până la plecare...

Și eu rătăceam în neștire, gol de mine însumi, prin ziua aceea de Octomvrie, tristă de o frumusețe bolnavă...

Iată, din frigul, pustiul, zăpezile cari mă înconjoară, nu văd nimic, nimic, în afară de înserarea aceea limpede de Octomvrie...

Și pe D-ta, te văd trecând îngândurată...

Deapururi, te văd trecând îngândurată...

Păsești încet cu fața plecată în pământ...

Și apusul te împresoară cu ușoare revărsări de aur...

In mersul tău e o melodie sfâșietor de tristă.

Pe fața ta tresar cutremurări nevăzute cari duc, grea, luptă în adâncuri...

Te'nvăluie o rochie neagră ușoară cari-mi pără funerară...

Și'ntr'o mână, nemișcată, coborîtă dealungul trupului în jos, purtai atârnat trandafirul meu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc 179
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cari-l țineai cu două degete, ușor, de capătul lugerului lung...

Primiseși deci trandafirul meu...

Trandafirul pe cari ți-l trimisesem printr'un copil străin, și făr' de nici o vorbă...

Primiseși deci însângeratul trandafir...

Și cel din urmă...

Mă uitam pierdut după D-ta, după trandafirul meu și D-ta nu mai văzut, deși ai trecut pe lângă mine.

Aveam sensația că se învârte cu mine pământul: Amețisem...

Și când mi-am dat seama că totuși trecuseși, și, că, poate, cine știe... am simțit în suflet sfâșieri..... o, doamne, cruță sufletului Val Vaniei, asemănătoare sfâșieri!

Voiam să mă întorc și să te urmez... chiar dacă drumul acela m'ar fi dus în brațele morții...

O! de-aș fi avut puteri!

Și, D-ta, un pas, și dispăreai în dosul porților de fier....

Și, trandafirul sângerà plecat în spre pământ.

Par'că erà un suflet care fâlfâe pe deasupra mormintelor cari nu s'au deschis încă...

O! Cât de mult semănà cu sufletul meu trandafirul Dumitale!

Și...

O! Doamne, doamne, cât de slabe sunt făpturile tale și cât de înecate în taine, căile împărăției tale pământene!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Vezi, de vei trăi o mie de vieți nu vei puteà cuprinde în suflet, nu vei puteà țărmurì toate vaiurile iubirii mele...

Și eu, de voi mai trăì o mie de secole, nu voiu puteà îngenunchià în mine furtuna acestei pasiuni...

Să deà Dumnezeu să nu poți iubì nici odată așà!

Să deà Dumnezeu să trăesc mult ca să te pot iubì și'n timp, mult — mult — nu-i așà?

Dar vezi, uite, mă simt tot mai slab...

Tot mai sfârșit de puteri...

Par'că mor încet, nesimțit, încet și repede, neobosit, mor mereu...

N'am nimic și totuși nu mai pot: sunt copleșit...

Mă simt alunecând spre eterna uitare.

Și nu vreau...

Și vrerea mea i-așà de slabă!

Și iarna care năvălește, afară, năpraznic!

Și iarna care-și așterne calmul peste cărările sufletului meu!... și...

Și înghețul!

Și troeniii!

Și nu vreau!

Și tot mai slabă mi-i vrerea!...

O! de-aș ajunge pân'la Primăvară când înfloresc trandafirii!

...Am încercat să mă târăsc azi pân'ân Piața

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Victoriei, pân'în locul pe care l-ai sfinţit cu paşii Dumitale, în înserarea aceia de Octomvrie....

Şi n'am putut...

Abeà păşesc prin odae...

Şi nu sunt bolnav!

Şi-am plâns ca un copil...

...M'am culcat la opt asară şi azi dimineaţa la 6 m'am sculat făr' să fi aţipit...

Abeà m'am sculat, dar am sărit din pat cu presimţiri tulburătoare...

Şi-mi fusese bine de nespus...

Te-am simţit toată noaptea lângă mine pasionată şi fierbinte...

Gura Dumitale este un sfânt potir, din care viaţa soarbe moarte, fericire şi uitare...

Te legănăm în braţe strâns cu capul plecat pe sânul meu şi simţeam un fel de iubire plină cu milă, cu admiraţie, cu sfâşiere, cu tot ce va fi avut în ea iubirea primei mame către primul ei născut, când îl va fi legănat încet în primul cânt de adormire...

Te rog să mă crezi şi să mă erţi, te rog:

M'am prăbuşit într'o nebunie fermecătoare care mă va îngenunchià la porţile morţii...

Şi nu-ţi închipui c'aş cutezà să'ncerc să cobor pe hârtie vârtejul fantastic de gânduri şi doruri pătimaşe, cari au pornit, rostogolite, astnoapte dela mine spre patul dumitale, alb-virgin ca cel dintâiu crin în floare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Aș vreà să-ți spun cevà...

— O taină grea...

Un dor...

Aș vreà să-l spun hărtici...

Să nu mă duc cu dânsul!

Pentrucă, vezi, un presentiment grozav îmi țipă la ureche: vei murì... adio Val Vania, la revedere!

...Nu vreau, îl îndepărtez, îl alung și revine mereu, mă asaltează... Fuge, se'ntoarce... Imi pătrunde în urechi încetișor, se prelinge ca picătura de undelemn cald, pe cari mama o picurà încet când eram mic și aveam năjât și eram bolnav și plângeam și-i adormeam cu capu în poală..

...Și alunecă și cade tocmai pe lespezile sufletului strania picătură de undelemn...

...Și rămâne acolo...

O simt acolo ca pe un piron în carne...

Doamne, îndurare!

Iată îngenunchiu: să nu te superi...

Aș vreà să-ți spun...

Și, dacă te superi faci păcat mare și greu...

Și poate, mai târziu vei ertà, pentrucă te-am iubit mult-mult, atât cât... nu te-ar iubì de-ai aveà la picioare iubirea tuturor bărbaților lumii..

Și, iată, abeà îndrăznesc...

In genunchi te rog să nu te superi: poate nu simți cu câtă dumnezeire te înfășoară dragostea mea...

...Aș vreà...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar, vezi, tremur și să scriu e greu... așà de greu!

Aș vreà să te văd odată goală...

Să te fi văzut...

Iartă, iartă!

Igrozitoare cutezanță!

Iartă...

Să te văd...

Aș deschide ochii mari numai odată asupra ta, aș încercà să cuprind în ei dumnezeirea și i-aș închide apoi pe totdeauna...

Iartă...

Ar fi așà:

Pe marginea unui lac fantastic adormit sub soarele verii...

Și lângă tine, la spatele tău, un codru imens de trandafiri pali, ar așterne pământului minunată mare de flori — petală cu petală — că o fulguire obosită de iluzii...

Și, lacrimile mele ar încinge în jurul piciorului tău, deasupra glesnei trandafirii, o delicată centură de safire, ușor — albăstrii ca vinișoarele îngenunchetoarei minuni, apărută pe malul lacului fantastic, în preajma codrului de trandafiri...

Adio, Val Vania, la revedere!

La revedere și aș vreà — o! Doamne cât aș vreà! — s'ajung pân'la primăvară când înfloresc trandafirii!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

p. s. Ascultă, Val Vania! Ce senine și limpezi iubiri va fi cunoscut Esiod dac'a putut crede că *iubirea este architectul universului!*

Orizontul, țărmii Eladei antice!

La revedere, Val Vania, la revedere!

Noaptea Crăciunului..

...Când eram copil, știam o poezie, Val Vania, pe cari o recitam, cucernic, în sara asta și din cari mi-amintesc, patru versuri... proaste:

E zi de sfântă sărbătoare
De alb și bun Crăciun...
In jurul casei noastre
Toți îngerii s-adun...

...Cu aceeași cucernicie și cu puritatea, cu foarte mult din puritatea sufletului de atunci; aș vreà să-ți spun, dar ești departe:

...In ziua asta de sărbătoare, în ziua asta de alb și bun crăciun, în jurul casei tale, purtând în mâini cupele iubirii pline, s'adun gândurile mele...

Aș vreà să-ți spun...

...Dar, azi, copilăria a trecut de mult și-a îngenunchiat, în neguri, la cine știe care din răscrucile veciei.

Azi, fiecare zi și'ntinde spre noi, calapoadele strâmte — stereotipe, pline cu micile mizerii quotidiene...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ce luptă crudă să nu te cufunzi în ele cu sufletul risipit!

Ce oribilă moarte!

...Am pornit cu gândul să-ţi trimit urări de sănătate şi de pace îndelungă şi profundă, pentru sărbători şi,.... iată unde am ajuns...

Val Vania,

...dacă aspectele cari trec, neobosit, cu lumea din afara sufletului omenesc, te mai opresc în cale, îţi doresc, frumoasă, bună şi această petrecere pământeană pentru crăciunul cari s'a cufundat, în neguri fumurii, departe, cu zilele copilăriei sacre.

Fumi Aniu

p. s. dac'aş aveà puteri destule să mă pot târî, mâini să telegrafiez scrisoarea asta... dar o să mi-o stâlcească... telegraful...

Noaptea Crăciunului:
după miezul nopţii..

Te-ai dus, departe, spre alte orizonturi...

Te-ai dus, departe... şi nu te-ai mai întors...

U-u-u... ce e sufletul meu!

Par'că toată lumea s'a cufundat în depărtate subterane...

Par'că sunt o grădină fantastică, pe cari a prins-o îngheţul, vie, întreagă, fraged înflorită..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce e sufletul meu, după îndurerătoarea noastră despărțire?!

O despărțire mută: un zâmbet înfiorător: par'că zâmbise veșnicia.

Nici un cuvânt și nici o lacrimă...

În fiece clipă sufletul meu fâlfâe în jurul Dumitale...

Simți?!

Te atinge cu vârful aripilor obosite...

...Chinuitor...

Inebunitor...

Mi se sfarmă tâmplele, și nu mai simt nimic, fermecătoarea mea stăpână.

Doar un gol imens, în cari alunec, mă cufund.

Aș vreà să fiu un lucru mic, ceva neînsemnat — acul de aur pe cari-l îneci în noaptea părului Dumitale, ori un crucifix de ivoriu, infim: să mă porți, lipit de D-ta, în sân...

Să te simt mereu, mereu...

Mi-ar fi bine...

O! Și ești atâta de departe!

Aș vreà să vin să te văd în fiece clipită. Și mă'nfrâng, mă strivesc, pentruca în clipa imediat următoare, să-mi plec trupul înainte, spre depărtările Dumitale, ca o pasăre gata să-și ia sborul...

Și trăesc un iad de chinuri pustii...

Aș vreà să vin și nu pot... nu trebue...

Și dorul mă'ngenunche...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamne, dă-mi toate puterile sălbatecelor rezemnări!

Doamne!

Te strâng, te'nfăşor în ghirlanzi de sărutări aprinse...

Fum.

Trăesc în amintire...

Te-ai uitat odată, într'o zi, atâta de frumos în ochii mei!

Aveai în priviri un farmec atâta de fierbinte!

E mult de atunci...

Şi dacă socotesc nu e prea mult: astăvară...

Şi par'că's ani... Vecii chinuitoare!

Mi-aduc aminte...

Şi... am plâns gândind la fatalitatea grozavă care mă'ngenunche, la frumuseţea ta ucigătoare, la privirile cu cari mi-ai sfinţit sufletul, sguduindu-mi-l profund.

Şi-am plâns ca un copil...
Eşti atâta de departe...
'S'atâta de pustiu...
Şi cine ştie ce-o mai fi!

Am un' presentiment care mă'nfioară:

Nu voiu mai auzi nici odată armoniile glasului şi mersului tău pe drumurile lumii, ci numai, în veac, pe drumurile sufletului meu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

O tristeță care sfâșie, mă'ngenunche, nemilostiv, fermecătoare dumnezee..

Îți sorb sufletul, viața, trupul tău desăvârșit, într'un sărut nesfârșit ca moartea, ca veșnicia, ca neființa...

p. s. Ia aminte: ascultă bine undele vântului: simt că nu voiu îngenunchià nici odată lângă genunchii Dumitale...

...Și dacă într'o zi, vei auzì o fluturare tristă de aripi albe obosite, împrejurul tâmplelor tale înfiorate de farmec...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1902

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nisa, Noaptea Crăciunului..

Mă'ntorc în țară...
Mă'ntorc în Capitală...
Infrântă, revin, Fum Aniu...
Infrânge-te!
Cunoaște-te!
...Și te-ai ridicat deasupra ta, însu-ți! Ești stăpânul destinelor tale, călăuzul vrerei, inimii tale!

Ce prostii, bune de închis într'o carte, și în capul unui filozof bătrân, cuminte!

...Cred că mă cunosc...
Sunt sigură că m'am înfrânat...
Poate m'am învins...
Mă îndoesc că se poate, real, ridică un om deasupra lui însuși, pentrucă e om...

Dar călăuzul inimii! Ce nerozie! Când ea este tiranul vrerei, și al inimii tale, călăuzul destinelor.

Numai în cărți, poate fi altfel, în viață, nici odată...

Mă'ntorc în capitală!
Mă'ntorc în viață, Fum Aniu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Rătăcisem într'o lume care trăește numai în cărți.

...Și-acum mă'ntorc în viață, purtând din cărți, cu mine, numai polenul, numai lumina care dă culoare, frăgezime și farmec, acestor mici cizelări în lut, cari sunt florile...

Mă'ntorc repede, peste-o săptămână...

Mă'ntorc slabă, torturată, învinsă.

Mă'ntorc copleșită de dor!

Mi-e dor, te iubesc, Fum Anin!

Și-aș vreà să pot sburà, să pot fi, peste o clipă, să sorb din apele fericirii, cari treceau limpezi, fierbinți, pe lângă picioarele mele!

Și mi-i frică... Poate n'am s'ajung... Poate n'am să mai trăesc încă o săptămână!

Doamne! Ajută-mi, Doamne!

Ascultă, Fum Aniu! Ascultă!

Eram, pe malul mării, cu fetițele mele...

Mergeam, îngenunchiată sub o mare depresiune sufletească, pe lângă poala valurilor...

Primisem, dimineața, jurnale, reviste, și... și „Biserica Arsă", ediția elegantă, pe hârtie velină...

Sufletul meu! Sufletul meu!

Am răsfoit jurnalele repede-repede. Și revistele, revistele! 'S'aflù vești despre tine...

Ce înfrigurare!

Și-am aflat:

„Biserica arsă" e-o capodoperă...

Știam, știam, Fum Aniu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să trăești!

„Biserica arsă" s-a epuizat, în Capitală, peste cinci zile...

5.000 de exemplare în cinci zile!

Dar provincia?!

Romanele tale sunt pentru capitală!!

Fum Aniu, Fum Anių!

O veste mare, mare, mare:

Am râs, am plâns de bucurie, și'n jurul meu horiau nopțile, nopțile nemuritoare, în cari plecam la brațul tău pe drumul gândurilor tale...

...Nopțile, nopțile plângeau și ele, râdeau horind în jurul meu:

„Biserica arsă" a fost coronată de academie cu premiul cel mare...

Și splendida alocuție a raportorului!

Vei fi ales membru la academie!

Ai și fost ales, poate, și eu nu știu nimic.

Mi-aș fi dat viața să fi putut fi acolo...

Dacă Petronilla strânge vrafuri-vrafuri și mi le trimite odată la o lună!

...Și ceasuri am rătăcit pe malul mării, cu Silva, Silvia, Silvanira și cu „Biserica arsă"...

Inserà... Și mi s'a părut c'aud în freamătul

Inserà... Și mi s'a părut c'aud în preamătul valurilor ritmul glasului tău, când neciteai, în manuscript, acest roman, care-i acum al tuturora.

Tăcută, lăsam orele să treacă: eram de mult în țară..... mă gândeam la viața mea de altă dată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Când Silvanira începù să spună o poezie pe care o spune mereu:

Sosesc cocoarele, sosesc
De după deal de ţintirim.
Iar anii trec, copiii cresc,
Se schimbă tot ce-i omenesc
Şi noi îmbătrânim...

— De ce trec anii, mamia?

— De ce îmbătrânim?

Şi'n gura copiilor, tragedia acestor întrebări mă copleşì...

Aş fi vrut atunci să îngenunchiu, să te strâng in braţe, să te frâng în braţele mele, să-ţi sărut pe buzele, arse de doruri pe cari le-am nesocotit, suferinţele tale pe cari le cunosc şi pe cari tu nu mi le-ai arătat nici odată, să-ţi sorb cu o sărutare nesfârşită sufletul cu infinitul lui de armonii.

Te iubesc, Fum Aniu!

Nu te-am iubit nici odată până azi, Fum Aniu!

Mi s'a părut că te iubesc!

Te-am iubit cu gândul!

Acum te iubesc cu toată îndârjirea, cu toată neîndurarea pasiunei!

Te iubesc, desnădăjduit, Fum Aniu!

Vin în ţară...!

Depărtarea mi-a limpezit sufletul...

Te iubesc chiar dacă iubirea mea s'ar lovì de granitul legilor morale (nu mai vorbesc de cele soeiale).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te iubesc mai presus de legi și-a afară de ele.
Le ignor!
Le disprețuesc...
Sunt cu tot sufletul, a ta!
Și cu tot trupul!
Aș vreà să pot face din trupul și din sufletul mea, o divină lamidă de fulgi albi — mòale și ușoară ca un nor — cu cari să te învestmânt, să te fur, numai pentru mine, lumii, vieții, suferinței, amintirilor Dumitale...

Val Vania.

p. s. Am rupt filă cu filă, cărțile aleșilor mei, și le-am aruncat în mare...
Soarele apuneà...
— Ce faci mamă?
— Ce faci mamia!
— Ce faci mamia!
— Deretic prin casă!
— De ce râzi?
— Pentrucă sunt nesfârșit de tristă!
...Și, sute, filele, se depărtau pe valuri cari le purtà spre larg...
Păreau fâșii dintr'o barcă sfărîmată...
Păreau sdrențele mantiei albe pe cari sufletul meu și-o aruncase de pe umeri un necunoscutul neantului...
...Și-am mai făcut cevà de când sunt la Nisa.. Am copiat într'un album elegant, mic, cu foi sure de papirus, scrisorile tale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și rândurile scrisul meu tremurător, par pe culoarea stranie a papirusului, înseilările pasiunei omenești pe fondul fumuriu al vremei care se cufundă în vecie...

„Iți trimit un convoiu de sărutări fierbinți ca un stol de flacări roșii"...

Iți îngenunchiu, vinovată, pătimașă, ca vestala care a sărutat, pentru prima oară în templu, statuia zeului de marmoră, iubit nebunește, iubit ascuns.

La revedere și iartă-mă, la revedere, iubesc acum întâia oară, la revedere, Fum Aniu. O săptămână pare o vecie...

La revedere: am îngenunchiat pe malul mării, tremurând de doruri învălmășite și-ți trimit, duios, dulce, dornic: la revedere, cel din urmă la mătoare...:

a ta,

Vania, Val Vania.

...și undevà, pe drumurile lumii, scrisoarea asta se'ncrucișă, neștiutoare, cu scrisoarea următoare...:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

XIII

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

26 Decemvrie.

Ce fatalitate zdruncinătoare!

Mai teribilă decât loviturile destinului din tragediile antice!

Iți scriu și (se pare că tocul meu poartă un bloc imens de piatră...

Așà-ți scriu, Doamnă Val!

A murit Fum Aniu...

El omul, trupul, a murit, Val Vania!

A murit în noaptea Crăciunului...

Congestie cerebrală...

L'am găsit cu capul culcat pe foile pe cari le scrià pentru tine și pe cari ți le trimit.

Sunt file de jurnal: Pe valuri, spre Cythera...

Se pare c'a murit scriind ultima frază neterminată, ale cărei cuvinte sunt scrise par'că de altă mână....

El se cufundà în moarte trimițând spre tine în valuri de armonie, cel din urmă gând al lui...

Să nu ucizi!

Ești o sfântă: mă îngrozește tragedia asta pe cari acum o bănuesc.

Ești o sfântă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indn1901-1932

Se pare c'ai ucis...

Și de-ai ști, Val Vania!

Se cufundase, de când ai plecat, într'o tristeță sfâșietoare...

Îl smulgeam pasiunei dorurilor, gândurilor, cu forța, pentru ai aminti că trebue să meargă, să mănânce, să se miște, pentru ai aminti că trăește, că trebue să trăiască...

Tăceà, se supuneà ca un copil blajin, fără mamă, învățat cu străinii...

Omul acesta unic, omul acesta care erà poet în cărțile lui *omul acesta care erà poet în viața de toate zilele, mai poet decât în cărțile lui în* proza vieții de toate zilele!.

Val Vania, Val Vania, am pierdut un om unic!

...L'am văzut, acum o săptămână, pentru cea din urmă oară!

Mergeam pe Calea Victoriei și tăceam...

L'am întrebat într'un târziu — erà sfâșietor de abătut — l'am întrebat ca să-l smulg gândurilor:

— Spune-mi Fum Aniu: are vre-un scop arta?

— Nici unul.

— Dar dacă l'ar aveà?!

— N'ar puteà fi decât frumosul: alinarea suferințelor, un balsam suferinței — *Nirvană materială*. Înflorirea sufletului omenesc, pentru a-l puteà face capabil decât mai puțin rău... Dar ce-ți spun prostii seci și goale? Ascultă Maran... Val Vania este o frumusețe stranie, unică: este o georgeană, în ochi cu farmecul pe cari-l au um-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brele în văile Armeniei, în mers cu armonia molatecă, seducătoare, pe cari am văzut-o numai la musulmanele de rasă, pe coastele Anatoliei...

Pare o frumoasă antică, rătăcită din Atena, Milet, Alexandria, pe stradele noastre înecate în sufocantă hăzenie obraznică, pretenţioasă...

Şi, brusc, s'a despărţit. M'a lăsat în stradă...

Am fost a doua zi la el.

Servitoarea mi-a spus că e plecat la ţară...

— Cum la ţară?

— Mâni, academia în şedinţă extraordinară, o să-l aleagă membru.

Servitoarea da din umeri şi am plecat...

A doua zi, la Academie, eram cu toţii.

Lipseau: el şi... tu...

Fierbeam de nerăbdare...

Aşteptam să-l vedem intrând din moment în moment...

Academia l'a proclamat ales...

Şi n'a mai venit Fum Aniu, n'a mai venit...

Am luat trenul de noapte şi-am plecat la el, la noi, la ţară, să-i duc vestea cea mare, suprema bucurie...

Ştiam că dispreţuieşte orice vine din afara sufletului lui, deci şi consacrarea Academiei...

Dar mai ştiam că'n satul lui n'are pe nimeni: toţi ai lui au murit...

Poate căută linişte în singurătatea zăpezilor...

— ...De când a plecat n'a mai fost...

— Moşule, Fum Aniu al Dv., şi al nostru al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuturora, a fost ales membru la Academie... E o cinste mare, cea mai mare...

— O fi domnișorule, o fi, să trăiască!

— Iacă s'a ridicat os sfânt și din opinca noastră! Să trăiască Fum Aniu al nostru!

...Și-am lăsat în drumul mare, lângă casa lui, mirați de venirea și plecarea mea, pe oamenii cu cari vorbisem...

Pe drum mă gândeam... — de jur împrejur, câmpurile, dealurile, pădurile erau un ocean de zăpadă potopit sub cerul plumburiu... — mă gândeam la o vorbă a lui Fum Anin, pe cari mi-o spusese în ora de latină. E mult de atunci, dar mi-aduc aminte... Eram în clasa 6. Se traduceà din Virgil, Eneida... Ședeam cu el în bancă. S'a plecat spre mine... — Ascultă Maran, crezi c'ar puteà există desăvârșirea? — Știu eu? i-am răspuns... — Eu cred c'ar puteà există întrupată într'o femee... Ascultă ce-ți spun eu.. Crede-mă, Maran, am dreptate... ...Și ochii îi erau norați de gânduri...

Ajunsesem la Siret. De pe dânsul de deasupra apei înghețate se vedeau satele pe malurile amândouă: fum și coperișuri de pae...

Și iar mă gândii...

Iată Fum Aniu un om extraordinar, pe cari ai lui nu-l cunosc decât din nume; nu-l citesc pentrucă sunt analfabeți. Străin, necunoscut a lor lui! Ce tragic!

— La naiba!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Și voiam să-mi alung gândurile...

— N'o să rezolv eu o problemă vastă, complexă, generală!

Oricum, dacă Fum Anin ar luà în spate satele lui — și ar puteà — și le-ar duce'n capitală să le smulgă dreptatea ce li s'a furat, ar face operă de utilitate imediată...

...Și de moralitate sfântă, dumnezeiască...

...Am ajuns în capitală, în sara Crăciunului...

Expresul sosise cu întârziere mare: fatalitate. Dac'ajungeam regulat mă duceam întins la Fum Aniu... Și poate!

A doua zi când m'am dus...

...Știi... acum...

Servitoarea spune că n'a intrat nimeni și nici el n'a fost nicăieri de o săptămână.

Când am ajuns ea credeà că doarme...

Șiîntradevăr par'că dormeà culcat pe perna gândului din urmă...

Părul-i se resfirase pe prora triremei de aur în care erau doi trandafiri mari albi ce-și picuraseră câtevà petale...

Mâna cealaltă întinsă pe masă înțepenise pe o carte: Fedon de Platon. O țineà încleștat...

Altă carte sta deschisă cu fața în jos pe masă...

Am ridicat-o...

Cu cerneala cu care-ți scrisese foile pe cari adormise somnul veciei, subliniase câtevà rânduri, tot în noaptea aceia: cerneala cu cari sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrise însemnările şi cu cari a tras sublinierele nu s'a înegrit încă deplin...

Le vrei? Iată-le:

...„C'est une vérité trop eprouvé des ascètes que les rêves que vous donnez sont plus séduisants, s'il est possible, que les réalités que vous pouvez offrir"...

...Sunt rânduri adresate femeilor...

...Anatole France în „Grădina lui Epicur"...

Dar, la ce bun?

Fum Aniu a murit...

Pe faţă are încremenite încă, săpate, cutele durerii, adânc, adânc...

A murit Fum Aniu: erà de trei zile membru la Academie...

De ce? Cum?

L'am ucis noi, făr' să vrem poate, dar l'am ucis...

'L'avem pe conştiinţă...

La ce bun şi asta?

Fum Aniu nu mai este...

Cu gânduri bune şi îndurerate

Al D-tale servitor,

Maran.

p. s. N'am spus şi nu voiu spune nici odată nimic, nimănui. Voiu duce'n groapă cu mine taina asta:

Nu-i aşà, Val Vania?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Uitasem să-ți spun: în buzunarul dela haină, în buzunarul dela piept i-am găsit un plic mare îndoit în două. Erà lipit... In locul adresei erà scrisă o frântură dintr'un vers:

...„elle meurt du regret d'un parfum"...

...Am rupt plicul. Speram că și-a scris testamentul... M'am înșelat. Erau flori de crin, albe uscate presate. Câtevà întregi, celelalte sfărîmate... L'am aruncat în foc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se împlineau 25 ani. Un sfert de veac dela moartea lui Fum Aniu. Erà în luna când înfloresc trandafirii, învăluind cu îndoioşare nesfârşită, îndoelile sufletului omenesc.

...Şi'n parcul vilei dela şosea înfloriseră, ca'n toţi aniii, trandafirii primăverii aceleia...

Şi, undevà, într'un colţ coperit de taine, departe de orice sgomot al vieţii, erau doi-tei, bătrâni, rotaţi, cu ramurile plecate în pământ.

Teii de odinioară.

Tufanii trandafirilor acăţători întindeau ramuri grele de flori roşii-mici peste crengile plecate.

Teii amândoi păreau unul singur...

Şi'n chioşcul acesta viu, tremurător, îmbalsămat, Val Vania stăteà legănată într'un hamac, fără visuri, fără gânduri, ca'ntratâtea zile de 25 de ani...

— ...Cum au trecut 25 de ani! Par'că eri a fost... Şi-mi aduc aminte mai limpede de tot ce fu acum un sfert de veac, decât de lucrurile zilelor de... eri... Se'mplinesc peste două ceasuri, da, peste două ceasuri, 25 de ani de când,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aici, sub umbrar, Fum Aniu începu să ne citească cel din urmă roman: „Biserica arsă".

Erà o zi limpede, de cristal.

Infloriseră, splendid, tulburător, trandafirii.

Sufletul meu erà o mare cutreerată de valuri peste cari se plecà, oglindindu-se, pământul înflorit...

Erau:

...Petronilla... a murit de zece ani Petronilla... erau Brighita, Eufrasia, Doctorul Timuș... Au îmbătrânit cu toții... S'au sbârcit.. De mult nu-am mai văzut... erà... Maran... Unde-o fi Maran? O fi murit poate de mult... Cine știe? Când ne-am întors în Aprilie dela Nisa, nu mai erà în capitală. Auzisem că și-a cumpărat o moșie departe, lângă Prut, în fundul Moldovei... Cum curg anii înconjurând lucrurile, cruțând amintirile! Cum curg anii, mereu, mereu!

...Și, se vede, an de an, pe drumul cimitirului, călătorind cu brațul plin de flori...

Iată trandafirii și lăcrămioarele primăverii, a atâtor primăveri!

Crinii înserărilor de vară!...

Crisantemele toamnei, tuberozele!

Și'ngenuchierele îndelungi și profunde lângă mormânt, la picioarele crinilor, pe cari i sădise cu mâna sa și cari stăteau triști cu capul plecat în pământ, ca un suflet ce-și închină potirile albe, spre urna unei amintiri nemuritoare...

— Bunico, bunico!

— Ce spui?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu cine vorbești?

— Bunico! Bunicuțo!

— *Bunio...*

— Și *bunia,* nemișcată, cu fața în sus, cu ochii întredeschiși, căutà printre ramuri, nesfârșirea albastră a cerului și printre pașii anilor, nesfârșirea fumurie a vieții...

Și fetițele Silvanirei, săreau, râdeau, acățându-se de marginile hamacului...

— Cu cine vorbeai, bunicuțo?

— Cu mine...

— Cu tine?

— Cum poate cinevà vorbì cu sine?!

— Vorbeam cu teii, cu trandafirii și cu cerul...

— Și ce-ți spuneau, bunicuțo, trandafirii?

— Dar cerul?

— ...Și fioncurile albe de matasă fâlfâiau în părul auriu — cârlionțat, ca niște fluturi mari albi într'un paianjeniș de raze...

Și lumina de-afară părea reminescența luminei moarte în urna anilor cari trec!

— Bunicuță, vine un domn cu barba albă.... Și mama....

Val Vania se ridică drept în picioare: naltă, slabă, tremurătoare...

O adiere care trecù i'nfioră părul tâmplelor, alb...

Și'onfiorare care se ridică din fundul sufletului pustiu ori din urna anilor îi cutremură încrețiturile obrajilor, din cari nu mai rămăsese

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

decât pielea,c ari se strângeau ca'ntr'un nod pe locul unde tremurau, gropițele, odinioară.

Ochii tulburi, cu ape vineții recunoscură în bătrânul cari veneà printre aleele de trandadafiri, privind din când în când, la dreapta ori la stânga, cu capul plecat în pământ, pe Maran cel plecat în alte lumi, de 20 de ani....

Pași, involuntar, dintre tufani...

Și se găsi la câțivà pași de bătrânul care o priveà.

Și nu scoaseră un cuvânt mai multe clipe...

— Doamna Val!

— Maran!

— Doamna Val!

— Și isbucniră în plâns....

Silvanira-și strigă copii...

— Nelia! Marina!

Și se depărtară. Fetițele fugeau printre aleele de trandafiri...

— Ți-aduci aminte, Maran! In ziua aceia așà alergau Silva, Sylvia și Sylvanira. A trecut 25 de ani... Erà o zi ca asta... Poate a înviat azi aceiași zi de atunci...

Și fetițele urcau acum scările...

Și fioncurile de mătasă albă fâlfâiau în părul auriu ca niște fluturi cari fug grăbit goniți de furtuna care vine...

Și Maran o priveà cu lacrimi în ochi, cu lacrimi pe obraz, cu lacrimi în barba mare albă...

— M'am schimbat, Maran! Am îmbătrânit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot... Sunt o umbră care nu-şi poate smulge picioarele din mâna pământului...

— O! Nu! Te-ai schimbat! Nu aşà mult! Doar vremea şi a cernut colbul pe tâmple! Sufletele ne-au rămas aceleaşi!

— Sufletele! o sufletele! dar eu mai am oare suflet, Maran...

— Poate! Făr' îndoială!

— Cine ştie, Maran, cine ştie! Cum trec anii peste noi şi ne troenesc, Maran! Cum trec anii!

Maran tăceà mereu.

— Şi ce vânt te aduse la mine, bătrânule amic?!...

— Am văzut acum o lună, în revista „Altădată"; rândurile Dumitale: „Pe drumul amintirii"... Şi-am pornit din fundul Moldovei ca să-ţi ascult chemarea...

— Da Maran, sunt cele dintâi şi cele din urmă rânduri pe cari le-am publicat şi pe cari le-am cules migălos, un sfert de veac, din văile atâtor ani nenumăraţi. Şi tu eşti cel dintâi care vii dintre oaspeţii saloanelor mele... Vor mai veni? Cine ştie?

— Valurile vieţii! Valurile lumii!

— Unii au pornit pe totdeauna....

— Şi doctorul Ţimuş şi Şerban!

— Şi doctorul Ţimuş!?

— Şi...

Printre aleele de trandafiri veneau copiii.

Apoi Doamna Silvanira Drăghici...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și Silvia și Silva...

— Domnule Maran, fetele mele!

— Dar D-nul Val.

— A plecat eri, la moșie...

Toți se așezară și fu liniște...

Adieri calde purtau valurile miresmelor, zumzetul albinelor aurii...

— Vreau să comemorăm și noi pe Fum Anin, odată cu presa și academia. Vreau Maran o comemorare distinsă, demnă...

— Să publicăm ineditele...

— Maran!

— Pe valuri, spre Cythera!

— L'am copiat într'un album de papyrus... este și o corespondență.. scrisuri către o necunoscută care a murit de mult... A murit cam tot pe vremea aceia acum două zeci și cinci de ani...

Și Val Vania care mereu se uită la ceasornicul brățară, se ridică brusc în picioare, aproape sări...

— Oameni buni! E o clipă solemnă. Ceasul sacru...

Și'n genunchie cucernic, cu capul în pământ..

Cum îngenunchià în ziua asta de 25 de ani.....

Fu tăcere ca'ntr'o biserică arsă...

— Maran, în clipa asta, acum două zeci și cinci de ani, începuse a citì, Fum Aniu. I-aud, ritmul sufletului, vibrările glasului... Aud vorbele:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...„Fericiți oamenii cari mor fără remuşcări".

— Mi-aduc aminte... Sylvanira strângeà'n pumn petale de pe-alei...

— Maran să comemorăm solemn clipa asta. Să citim, să pregătim, pentru tipar opera postumă. Iată albumul sub perna mea de pe hamac. Albumul de papirus... Citeşte Maran... Ba nu, citesc eu... Le ştiu pe de rost... De două zeci şi cinci de ani, caut să trimit peste pustiul sufletului meu, gândurile lui, cu valurile pe cari, ele, le vor fi stârnit în sufletul lui, când le-a scris...

Se poate, oare, asta Maran?

— Val Vania, cine ştie, Val Vania!

— De două zeci şi cinci de ani... Maran... Maran! Fericiți oamenii cari mor fără remuşcări!

— Mi-am adus aminte, Val Vania... Copii duceți-vă şi adunați în pumn, petale... La câtevà zile după moartea lui, m'am dus la el acasă... Şi am găsit în cutie o scrisoare. Erà din Nisa. Erà scrisă de D-ta. Am păstrat-o... Am sigilat-o nedesfăcută... Erà pentru Fum Aniu! Fum Aniu murise... După datoria mea ți-o restitui...

Pe faţa bătrânei se adânciră palori îngrozitoare...

Şi tăcù, într'o reculegere zdrobitoare...

Tăcù, tăcù...

Şi după vreme îndelungă, privind scrisoarea roasă de vreme...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Fum Anin! Fum Anin! Maran dragi, fetelor, dragi copii!... uciș,....

Sufletu-i tremură cufundându-se în plâns nevăzut...

— Maran să citim, Maran. Trece ziua lui Fum Aniu. Fetelor, dragi copii, ascultați... Scrisori către o necunoscută: a murit de mult... Mi le-a dat mie, Fum Aniu, acum două zeci și cinci de ani... Se pare că femeia poetului nu va fi fost decât în închipuirea lui... S'au poate a fost în carne și oase și... poate.... suflet și lut a îngenunchiat strivită de atâta iubire, de atâta durere... Cine știe... atâția ani... Nu-i așà Maran, nu-i așà?

— Da, da, Val Vania!

...Și'ntr'un târziu, când toate rândurile acelea de foc, călătoriră pe valuri de lacrimi, către țărmuri necunoscute, o tăcere sfâșietoare înlănțuì sufletul...

Și Val Vania, cu o voce în cari răsunau toate ecourile din împărăția durerii și a morții,...

Vorbì:

...Și la sfârșitul caetului, pe ultima pagină, după cea din urmă scrisoare a lui, o mână de femee a scris câteva rânduri.

Slovele gingaș-obosite tremură, ca niște raze sfioase pe unde cari trec...

...Și hârtia pare albă ca drumul visurilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Și mâna aceia trebue să fi aurit asemănări tulburătoare cu frântura unui potir de zăpadă, cu degetele subțiri, diafane și albe ca petalele unei crisanteme pale de sub cerul hifonului.

...Și când scria, sufletu-i sfărmat și risipit se coborà pe hârtie, prin degetele, tremurătoare ca petalele unei crisanteme din țara hifonului, atinse de adierea unei iubiri care se sbate tăcut și moare...

Și, printre rândurile schigiuite, peste slovele îngenunchiate una către alta, hârtia mai păstrează încă umbrele unor stele diforme-fumurii:

par groapa unor lacrimi...

...Poate acolo își săpaseră mormânt sfărmăturile unui suflet risipit...

— Copii! — Maran bătrânule Maran, copii!..

...Dacă lacrimile ar brăsdà acum întâia oară sufletul omenesc, m'aș nărui sub durerea unei tragedii de lacrimi...

Copii!...

...Dragi copii...

...Nimic, nu s'a schimbat, nimic...

Iată înserarea care coboară liniștit!

...Trandafirii cari și trimit, ca și acum 25 de ani, miresmele încărcate în caravana sufletelor noastre, pe valuri spre Cythera...

Iată o stea care clipește, singură, ca un ochiu plâns, înspre Apus...

Și'n geamul în cari „înfloreau trandafirii" își dă sufletul încă un apus de soare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ş'aleele !.
Umbrarul...
Vila.
Plopiii !
Şi toată frăgezimea primăverii !.
Nimic... nu s'a schimbat nimic de 25 de ani, nimic, nimic !.
— Doar sufletele noastre !.
— Maran, Maran, îndură-te şi taci...
Ascultaţi, în papirusul meu mai sunt două pagini, scrise strauiu, sfărmător, numai două pagini.
Aş vrea să am puteri să le citesc, Maran, Maran !.
— Să citesc eu, D-nă Val...
— Ai văzut vre-un preot creştin ori păgân încredinţând unui profan oficierea riturilor sacre ? !...
...Şi cu glas slab, istovit, tremurător, care părea că se înalţă, sfâşiat, de sub dărmăturile unei lumi prăbuşite, citi....
...Şi par'că răsună domol, învins, pentru cea din urmă oară, ruga unui muribund de două zeci şi cinci de ani, la poarta unui templu care arde şi-şi risipeşte, zădarnic, lumina, în vântul care vine, în vântul cari trece, mereu:
...Infloreau trandafirii pe toate cărările lumii şi în toate primăverile anilor...
Şi'n grădinele sufletului meu, luminoşi, grei de miresme, înfloreau trandafirii....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Primăverile anilor au îngenunchiat pe ponoarele uitării...

Trandafirii și-au îngropat miresmele în apele amintirii... Și anii !. O ! anii cari trec ca un ocean cu valuri de fum.

Și sufletul meu !. O ! sufletul meu !.

Sufletul meu singur, trist, pustiu !.

Trist ca fața unui copil „cu toate zâmbetele moarte"...

Pustiu ca un codru imens, căruia i-au pornit în pribegie veșnică, toate pasările călătoare, i-au înghețat toate isvoarele blânde-armonioase ca un leagăn și lângă rădăcinele moarte i s-a scuturat toată gloria frunzelor fragede-verzi...

Sufletul meu !. Sufletul meu !.

...Vor înflori trandafirii pe toate cărările lumii și'n toate primăverile anilor, numai în grădinele sufletului meu nu vor mai înflori nici odată trandafirii...

— Ilie —

5. XII. 1928

Știe și dulce amintirile.....
Da, dar e amar!